BIHAR- ÉS BARS-VÁRMEGYÉK VÁMHELYEI A KÖZÉPKORBAN.

Irta: Dr. Iványi Béla.

„A hazai egykori vámhelyek minél teljesebb és részletesebb tanulmányozását és meghatározását buvárainк különös figyelemreméltó feladatának tekintem."
Wenzel Gusztáv.

(1872 május 6-án a Magyar Tudományos Akadémia ülésén „Nyitra-vármegyének XV. századbeli vámhelyei"-ről tartott felolvasásában.)

Biharmegye vámhelyei 1520-ban.

I. A vámhelyek összeírásának okai.

Hogy Bihar vármegye középkori vámhelyeinek és vámtarifáinak összeírását 1520-ban elrendelték és az összeírást keresztül is vitték, azt tulajdonképen egy visszaélésnek köszönhetjük. Ugyanis a középkorban minden isteni és emberi jog ellen valónak tartották azt, hogy az utasok olyan helyeken is fizessenek vámot, a hol ennek ellenében a vám szedője semmi ellenszolgáltatást nem ad, pl. hidat nem tart fenn, töltést, kompot stb. nem épít, hanem bárhol, ahol épen a föld tulajdonosának tetszik, vámot szed minden *„ratio"* nélkül.

Legelőször Nagy Lajos intézkedik ezen igazságtalanság ellen, eltiltani igyekezvén a „száraz" vámok szedését. 1351. évi törvényében olvassuk, hogy a jogtalan vámok, úgy mint a szárazak (tributa sicca), továbbá az olyanok, a melyek a folyókon fel- vagy lefelé hajózóktól szedetnek, eltörlendők és a vízi vámok is csak akkor jogosak, ha hidakon vagy réveken a folyón *átkelőktől* szedetnek.[1])

A törvényt azonban már akkor is nem azért hozták, hogy meg is tartsák. A visszaélések, a jogtalan vámok szedése vígan folyhatott tovább, legalább erre kell következtetnünk abból, hogy Zsigmond 1435. évi törvényében már újra kénytelen intézkedni az iránt, hogy az utasok és kereskedők a vámszedők kapzsisága és visszaélései ellen megvédessenek. Zsigmond ezen törvényében meghagyja, hogy a nádor vagy pedig más a király által megbízott, midőn a megyékben közgyülést, generalis congregatiót tart, nyomozza ki az esküdt ülnökök (iuratus assessor) segé-

[1]) 1351: VIII. Törvényczikk.

lyével azt, hogy az illető megyében mennyi a jogos vámhelyek száma, hol vannak ezek a helyek, továbbá a vámhelyek birtokosaitól kérjék be a vám megszerzését és birtokát igazoló gyökeres bizonyítékokat, okleveleket, végül állapítsák meg a helyes és igazságos vámtételeket. [1])

Hogy ezek a törvényes intézkedések mennyire hiába valók és haszontalanok valának, azt bizonyítja az a körülmény, hogy ilyen vagy ehhez hasonló tartalmú intézkedések egész sorát találjuk a később megalkotott törvényekben is. Már Mátyásnak 1486-iki törvénye ismét arról intézkedik, hogy a vámhelyek összeirassanak. Ezt a munkát azonban a király már nem az amúgy is elfoglalt nádorra, hanem az illető megye ispánjára bízza, a kinek egyúttal jelentést kellene tenni arról is, hogy minden egyes vámhelynél mekkora vámot szednek, szükséges volt pedig ez azért, mert a király az egyházi és világi főurak tanácsával maga akarta megállapítani és limitálni a vámtételeket, melyek bizony sok helyen igazságtalanok és nyomasztóak valának. Kimondja a törvény a sanctiot arra nézve is, a ki több vámot mer szedni, mint a mennyit meghatároztak számára. Az ilyen tartozik az okozott kárt megtéríteni és hibáját jóvá tenni, ha pedig még így sem marad nyugton és tovább is magasabb vámtételeket mer szedni, akkor az illető megye ispánja tiltsa el a vámszedéstől és legyen rá gondja, hogy az utazók azon a helyen szabadon és minden vámfizetés nélkül közlekedhessenek. Az ilyen felfüggesztett vámhelyen átmenőket a megye ispánja tartozik védelemben részesíteni. Ha pedig az illető megyében magának az ispánnak is vannak vámhelyei, azt a két szomszéd megye ispánjai vizsgálják fölül és tegyenek róla a királynak jelentést. [2])

Ha az erős Mátyásnak, — a ki pedig 1478-ban a vámszedéssel visszaélő és renitenskedő váradi káptalant úgy meg tudta rendszabályozni, — ilyen törvényes intézkedésekhez kellett folyamodni, akkor nem csoda, hogy gyenge utódai alatt nyakra-főre hozzák a törvényeket a vámokkal való visszaélések meggátlására. De épen az egymásután sűrün következő vámtörvényczikkek igazolják azt, hogy azokat csak azért hozták, hogy róluk senki tudomást ne vegyen. Ulászló mindjárt uralma legelején 1492-ben Mátyás törvényczikkéhez hasonló tartalmut hoz, [3]) ezt követi 1498. évi törvényében foglalt intézkedése, mely a 74. czikkben szól a jogtalan vámszedésről, ennek 1. szakasza azonos tartalmú Nagy Lajos 1351. törvényében foglalt és fentemlített vámczikk 1. szakaszával.

Ulászló alatt a törvénytisztelet annyira sülyedt, hogy már 1500-ban,

[1]) Zsigmond. Decretum maius-a. XXII. czikk.
[2]) 1486. XXXV. czikk.
[3]) 1492. LXXXVII. czikk.

tehát 2 év leforgása alatt újabb intézkedés történik a jogtalan vámok szedése ellen, de valószínüleg ezúttal is hiába.[1])

Fiának, II. Lajosnak uralma elején 1518-ban a bácsi országgyülés foglalkozik az immár annyiszor beczikkelyezett vámkérdéssel. A bácsi országgyülésnek végzeménye már közelről érdekel bennünket, mert Biharmegye vámhelyösszeírásának közvetlen oka ez volt.

E törvény XII. czikke kimondja, hogy miután a száraz vámok, továbbá azok, a melyeket a folyó vizeken le- vagy felfelé hajózóktól szoktak szedni, az Isten és az igazság ellen valóknak látszanak, továbbá miután néhai Nagy Lajos és Mátyás királyok törvényében is szó van már ezeknek eltörléséről és megszüntetéséről, csakhogy mivel ezeknek intézkedése nem volt teljes azon irányban, hogy hogyan vizsgálják fölül, vajjon az illető vám száraz-e, vagy pedig van-e a vámhelyen híd és töltés, továbbá a vámszedés alapja jogos és észszerű-e? Ennélfogva elrendeli, hogy Magyarországnak és kapcsolt részeinek minden egyes megyéjében válasszanak nyolcz megbízható nemes embert, a kik szigorú eskü alatt járják meg mindazon vám helyeket, a hol vámot akár száraz helyen, akár pedig vizeken szedni szoktak, tekintsék meg alaposan mindazon helyeket, ahol hídak és töltések vannak, továbbá a szomszédoktól és az ezen vámhelyekkel határos birtokosoktól, legyenek azok akár nemesek akár nem, tudják meg és szerezzenek informátiót az iránt, hogy mekkora a szedetni szokott vám nagysága? Mennyit szoknak szedni egy szekér, egy lovas után? Van-e a vámhelynek hídja vagy töltése, vagy pedig egyszerűen száraz vám-e? Mindezekről a legközelebbi Szt.-György napig (ápr. 24.) a saját, továbbá az alispánok és a szolgabirák pecsétje alatt tegyenek jelentést a tanácsosoknak és ülnököknek, a tanácsosok és ülnökök pedig akár ezen vámhelyek eltörlésről és megszüntetéséről, akár pedig annak meghagyásáról hoznak helyes, igazságos és tisztességes határozatot és becslést, ezután valamennyi vámszedő ezen határozat és becslés alapján tartozik eljárni és a vámszedést megszüntetni vagy pedig fentartani, a vám elvesztésének terhe alatt.

Biharmegye vámhelyeinek és vámtételeinek összeírására tehát az a már Nagy Lajos óta fennálló jogtalanság adott okot, hogy olyan helyeken is szedtek vámot, ahol annak czélja, ratiója nem volt, hogy pedig ez a visszás állapot megszünjön, határozta el a bácsi országgyülés Magyarország és kapcsolt részeinek összes vámhelyeinek revisio alá vételét megyénként. Hogy ezt minden megyében tényleg keresztül vitték-e, nem tudjuk, de Biharban megcsinálták és eredménye — szerencsére — korunkra maradt.

[1]) 1550: XL. czikk.

II. A vámhelyek összeírása.

1520. márczius 16-án II. Lajos meghagyja Bihar vármegye közönségének, hogy miután a minap a Bácson tartott országgyűlés articulusai közt van egy, a mely a vámhelyek felülvizsgálásával és limitálásával foglalkozik, ezen törvényszakasz rendelkezése alapján a jelen sorok vétele után azonnal válasszanak nyolcz megbizható nemes embert, akik a törvény illető rendelkezéseit hajtsák végre. A király meghagyásában majdnem szórúl-szóra ismétli a törvény szavait.

A királyi parancsra Bihar vármegye alispánjai, névszerint endrédi Szépesy János és Thordai Zsigmond 1520. május 29-én jelentést tesznek, hogy engedelmeskedve a királyi parancsnak megválasztották a vámhelyeket felülvizsgáló bizottságot, a nyolcz megbizható nemes embert, nevezetesen Sarándi Mihályt, Bodóházai Andrást, Komádi Jánost, Endesi Miklóst, eősi Harangi Pált, Pándi Györgyöt, Gezthi Lászlót, Isoó Bálintot.

E bizottság a vizsgálatot 1520. május 8. és 13. közt tartotta meg, ha tehát 8-án reggel már meg is kezdték és 13-án este bevégezték akkor is hét nap alatt járták be a megye majdnem ötven vámhelyét, ami az akkori közlekedési viszonyok mellett roppant gyorsaság, de sietniök is kellett, mert volt rá eset, hogy némelyek csak a bizottság kiküldésének hírére igyekeztek hamarosan valami hídfélét összeütni, hogy vámhelyük a törvényesek közé soroltassék. Azonban a tanúk rendszerint elárúlják az ilyen machinátiót.

A bizottság az összeírásnál a következő stereotyp eljárást követte: Megérkezve valamely vámhelyre, összehívták a szomszédságot és ezeket szigorú eskü alatt kivallatták, hogy az illető vámhelyen van-e híd vagy töltés? Miután a szomszédok bemondták vallomásukat, a bizottság esetleg személyesen is meggyőződött a vallomások helyességéről és megnézte, hogy tényleg van-e ott híd vagy töltés, milyen állapotban van az és egyáltalán van-e rá szükség?

Ennek megtörténte után, ugyancsak szigorú eskü alatt kivallatták a szomszédokat arra nézve is, hogy milyen magasak a szedni szokott vámok? és minden egyes vámhelynél közli a bizottság az illető hely vámtarifáját is, ami roppant becsessé teszi jelentésüket, a mely szerint Biharvármegyei vámhelyei 1520-ban a következők:

III. A megye vámhelyei.

1. *Bályok.* (Balyogh—Bályog) A megye keleti részén, majdnem a határon a Berettyó mellett fekszik, melyen egy nagy híd vezetett keresztül

és ezen szedték a vámot. A bizottság a vámhelyet rendben levőnek, törvényesnek találta.[1])

2. *Belényes* város (oppidum). A bizottság jelentése szerint a belényesi vámhely tulajdonképpen Alsó-Solmos (Also-Solmus) helység területén feküdt. Egy kis patakon vezetett át egy híd, mely azonban ott szükséges volt, a miről a bizottság személyesen meg is győződött és a vámhelyet törvényesnek találta.

3. *Bihar* város (oppidum). A szomszédok vallomása szerint itt sem híd, sem pedig töltések nincsenek, tehát a vámot, mint *szárazat* azaz a törvény ellen valót szedik. A tanúk vallomásukat kiegészítik azzal, hogy van ugyan a városban két kis hidacska, csakhogy nem azon a helyen, a hol a vámot szedni szokták. Ugyanis az egyik kis híd száraz területen visz keresztül, a másik pedig egy kis patak felett épült ugyan, csakhogy nem a *közúton* (via publica). A bizottság személyesen is meggyőződött a mondottak igazsága felett és a vámhelyet tényleg törvénytelen száraz-vámnak találja.

4. *Bolcs* (Bolch). Csánki szerint ma már csak egy hasonló nevü puszta őrzi emlékét. A tanúk állítása szerint e helységben négy híd van, melyen vámot szednek. Ezek közül három a Berettyó folyón vezet keresztül, a negyedik a helység területén egy nagy éren visz keresztül. Mind a négy híd szükséges, a miról a bizottság személyesen meggyőződik és a vámhelyet törvényesnek találja.

5. *Böszörmény* (possessio Bezermen ma Bereg-Böszörmény). Mivel a tanúk vallomása szerint itt sem híd sem töltés nincsen és ilyent a bizottság sem talált, tehát a vámot mint szárazat és így törvénytelent szedik.

6. *Csalános* (Chalanos, ma Csanálos). A tanúk vallomása és a bizottság szemléje szerint is itt sem híd sem töltés nincsen, a vámhely, mint száraz-vám törvénytelelen.

7. *Csekehida* (Chekelhyda). Ma puszta. A vallomások szerint itt egy nagy éren szükséges és indokolt helyen átvezető hídon és töltéseken szedik a vámot, csakhogy sem a híd sem a töltések nincsenek rendben, amit a bizottság constatált is. Különben a vámhely törvényes.

8. *Csekmő* (Chekmew, ma Csökmő Békés megyében). A szomszédok azt vallják, hogy itt egy nagy éren át egy híd és egy nagy töltés

[1]) Az egyes helyek topographikus adataihoz nem nélkülözhettem Dr. Csánki Dezső „Magyarország földrajza a Hunyadiak korában" czimű nagy művének I. kötetét, melyben Biharmegyével is foglalkozik.

vezet. Itt szedik a vámot. Nyáron a víz kiszárad az érből. A bizottság a hídat és a töltést megnézve rendben találta, a vámhelyet pedig törvényesnek ismerte el.

9. *Cséfa* (possessio Chepha. Csánki a városok közt említi). A vallomások szerint Cséfán sem híd sem töltés nincsen, hanem egyszerüen száraz vám, azaz törvénytelen. A bizottság is így találta.

10. *Debreczen* város (Oppidum Debreczen). Itt a tanúk vallomása szerint sem híd, sem töltés nem volt, a vámot mint szárazat, törvénytelent szedték, amiről a bizottság tagjai is személyesen meggyőződést szereztek.

11. *Derecske* város (oppidum Derechke, Csánki a helységek közt említi). A bevallások szerint száraz vám volt, sem híd, sem töltés a vámszedő helyen nem volt, amiről a bizottság is meggyőzödött és a vámhelyet a törvénytelenek közé sorolta.

12. *Diószeg* város (oppidum Diozegh, Csánki ezt is a helységek közt sorolja föl). A szomszédok vallomása szerint bár e helyen sem híd, sem töltés nincsen, a vám mégis vizi, azaz törvényes, mivel pedig Diószeg Bihar és Székelyhíd közt egy jelentéktelen ér mellett fekszik, még azt sem lehet feltenni, hogy ott talán kompközlekedés volt, legfeljebb talán csónakon szállították át az embereket, másrészt a vámtarifa terhelt szekeret is említ, a a mely után vámot szedtek, tehát valami áthídalásnak mégis csak kellett ott lenni. A bizottság a vámhelyet törvényesnek (vizi) találta.

13. *Gáborján.* A tanúk vallomása szerint a Kis-Kőrös és a Berettyó folyón van híd és töltés e helyen, még pedig ott, a hol szükséges és indokolt, a bizottság személyesen meggyőződvén erről, az építményeket rendben levőknek, a vámhelyet törvényesnek találta.

14. *Gyapjú* (Gyapyw, Várad és Szalonta közt). A szomszédok vallomása szerint Gyapjún magán tulajdonképen vámszedő hely nincsen, hanem azt a szomszédos Orosi (Orosy) helység területén szedik egy kis hídon, mely a Sólompataka nevü éren vezet keresztül, Azonban az ér oly jelentéktelen, hogy azon bármely helyen akadály nélkül keresztül lehet szekerezni, úgy, hogy a kis híd a mondott helyen semmiképen sem szükséges. A revideáló bizottság személyesen is megnézte a hídat és nem is találta szükségesnek, így hát a vámhely sem volt törvényes.

15. *Henczhída* (ma Henczida). Mint a helység neve is mutatja, itt híd volt, mely a Berettyón vezetett keresztül, a vallomások szerint ez a híd jó nagy volt. A bizottság mindent helyesnek és a vámhelyet törvényesnek találta.

16. *Hodos*. Ld. Széplaknál.
17. *Károly* (Karol). Mint vámhelyről a bizottság jelentése semmi közelebbi adatot nem nyújt.
18. *Kereki* (a mai Nagy-Kereki, Bihartól észak-nyugatra a Kis-Körös mellett). A vallomások szerint itt két híd és egy töltés vezetett a Kis-Körös folyón keresztül és egy kis éren, mely Kereki és Ádám helységek területén folyt keresztül. A bizottság a vámhelyet rendben lévőnek és törvényesnek találta.
19. *Keresztszeg* város (oppidum Kerezthzegh, ma helység. Csánkinál Keresszeg). A szomszédok előadása szerint Keresztszegnek három hídja van, egy a Sebes-Körösön a város területén, a másik kettő pedig Apáti (possessio Apathi) helység területén fekszik. A bizottság mind a három hídat megnézve, azokat rendben találta és a vámhelyet törvényesnek declarálta.
20. *Keseháza* (ma Kisháza). Ld. Széplaknál.
21. *Kölesér* város (oppidum Kereseer). A hasonnevű ér mellett és a vallomások szerint ezen az éren nagy híd vezetett keresztül, csakhogy nyáron, száraz időjárás esetén a szekerek a híd mellett is minden baj és akadály nélkül átmehetnek. A bizottság a hídat rendben lévőnek, a vámhelyet törvényesnek találta.
22. *Léta* (Letha, ma Nagy-Léta). A szomszédok vallomása szerint Létán sem híd sem pedig töltés, a hol vámot szedhetnének, nincsen, hanem Léta egyszerűen száraz vámhely. Mivel a bizottság sem talált hídat vagy töltést, tehát a vámhely mint száraz vám törvénytelen volt.
23. *Margitafalva* város (oppidum Margythaffalua, ma Margitta, a megye keleti szélén. Csánki a helységek közt említi.) A város mellett elfolyó két kis éren át két híd vezet — vallja az összehívott szomszédság — és ezek a hídak tényleg szükségesek és indokoltak is. A bizottság személyesen meggyőződött a hídak rendben létéről és a vámhelyet törvényesnek is találta.
24. *Orosi* (Orosy) ma Kis-Orosi puszta. Ld. Gyapjúnál.
25. *Orod* (Orrod). Ma már nem létezik, Szeghalom és Darvas közt feküdt. Itt a vallomások szerint három nagy vizes éren át két töltés és egy híd vezetett. A híd és a töltések rossz állapotban voltak, nem voltak jól elkészítve, a miről a bizottság maga is meggyőződést szerzett. A communicatiók szükséges és indokolt helyen voltak, tehát a vámhely is törvényes volt.
26. *Pelbárthida*. A Berettyón átvezető hídon, Pelbárthida mellett szedték a vámot, mint a vallomások mondják. A bizottság a vallomást helyesnek találta és a vámhelyet törvényesnek jelentette ki.

27. *Remete.* A Gyepes folyó mellett fekszik, amelyen híd vezet keresztül, ennek két végében pedig töltés van — vallják a szomszédok. A bizottság jelenti, hogy a híd rendben van, a vámhely törvényes. (Csánki szerint Belényestől északra feküdt, ahol tényleg van is egy Remete nevü helység, de a mi vámhelyünk nem azonos ezzel a Remetével, mert innen távol nyugatra van a Gyepes folyó, mely körülbelül Sarkadtól kelet felé párhuzamos irányú a Feketekörössel, tehát a mi helységünket itt kellett keresni és tényleg e folyó mellett az Arad-Várad közti főút közepén van egy Remete, mely nem más, mint a mi vámhelyünk.)

28. *Reszege* (Rezeghe). Nagy-Létától délre. A szomszédság vallomása szerint itt sem híd, sem töltés nincsen, (természetes, mert semmiféle víz sincs,) hanem a vámot, mint szárazat szedik. Ezt a vallomásnak megfelelően a bizottság is így találta, tehát a vámhely törvénytelen volt.

29. *Rév.* Ma is létezik, Sonkolyostól északra a Sebes-Körös mellett. Mivel a Sebes-Körös kiöntései miatt a revideáló bizottság nem tudott ide eljutni, tehát Réwelőn (Rewelew) tartották meg a vizsgálatot. A vallomások szerint Révben sem hidak, sem pedig töltések nincsenek, de Barátka és Kökényes helységek területén, melyeknek birtokosa, úgy mint Révnek, szintén Drágffy János, van két kis patak, melyeken híd és töltés vezet keresztül. Azonban ezek a hidak és töltések feleslegesek, először azért, mivel a patakok szárazak, továbbá, mivel a kocsik mindig minden akadály és baj nélkül keresztül juthattak a patakokon és keresztül mehetnek most is. A bizottság a vallomások valódiságáról nem győződhetett meg, tehát a vámhely törvényessége felett sem tudott dönteni.

30. *Sámson* (Samsom). Ma Debreczentől északkeletre, Szabolcsmegyében fekszik. A vallomások szerint itt sem híd, sem töltés nincsen, hanem itt egyszerűen száraz vámot szednek. Erről a bizottság is meggyőződik és constatálja, hogy a vámhely törvénytelen.

31. *Semjén* (Semyen). Ma Ér-Semlyén. Ez is, mint Sámson, száraz vám volt, és mivel a bizottság sem talált hídat vagy töltést, a törvénytelen vámhelyek közé jutott.

32. *Szalács* város (oppidum Zalach, Székelyhídtól északkeletre). A szomszédok vallomása szerint a város területén három sáros, iszapos éren át három híd vezet, melyet a bizottság nem talált rendben lévőnek, úgy látszik tehát, hogy a vámhely sem volt törvényes.

33. *Szalárd* város (oppidum Zalard, a Berettyó mellett). A vallomások

szerint a város mellett elfolyó Berettyón át vezető két hídon szedik a vámot. A hídak mindkét végén töltések vannak. A bizottság a hídakat rendben levőknek, a vámhelyet törvényesnek találta.

34. *Szeghalom* (Zekhalom). Ma Békésmegyében. A vámszedő hely, mint a szomszédok vallják, tulajdonképen nem is Szeghalom helység területén van, mert itt sem híd, sem pedig töltés nincsen, hanem Csekmő határán át folyó nagy éren vezet keresztül egy töltés és itt szedik a vámot, azonban a víz az érből nyaranként kiszárad. A bizottság megnézte a vámhelyet és azt rendben lévőnek, törvényesnek declarálta.

35. *Székelyhid* város (oppidum Zekelhyd). A székelyhídi vámhelynek két hídja és két töltése volt a város területén, a bevallások szerint szükséges és indokolt helyen. A bizottság megszemlélve a vámhelyet, azt rendben lévőnek, törvényesnek találta.

36. *Széltartó* (Zelthartho, Margittától délkeletre, ma Széltalló). A vallomások szerint itt sem híd, sem pedig töltés nem volt, hanem a vámot egyszerűen mint szárazat szedték. A bizottság maga sem talált seholsem hídat vagy töltést, ennélfogva a vámhelyet törvénytelennek declarálta.

37. *Széplak* város (oppidum Zeplak, Belényestől nyugatészakra, a Fekete-Körös mellett, e folyó folyását követve Keseházát, ma Kisháza, majd ott, a hol a folyót a Boros-Sebes felől Váradra vezető országút metszi Tenkét (Thenk) találjuk. Hogy melyik Hodosról beszél a vámösszeírás, nem lehet megállapítani). A szomszédság állítása szerint nemcsak Széplakon, hanem Keseházán, Tenkén és Hódoson is voltak hídak, tehát itt is szedtek vámot, a város és a helységek a Fekete-Körös és az Ág folyó mellett feküdtek, a hídak is ezeken vezettek keresztül. A bizottság megvizsgálva a vámhelyeket, azokat rendben lévőknek és így törvényeseknek találta.

38. *Szomajom* (Zamoyon, ma puszta B.-Szent-Márton mellett). Szomajon tulajdonképen nem is volt vámhely, mert amint a szomszédság leleplezéseiből megtudjuk, e helyen sem híd, sem pedig töltés nem volt, hanem a tulajdonosok Pázmány Péter és Thuri László a *revisio hírére* kezdtek csak hídat építtetni, olyan víz fölött, ahol sem híd, sem pedig töltés nem szükséges és nem is indokolt, mivelhogy a szekerek ezen a vízéren át akadály és baj nélkül közlekedhetnek. Kisülvén tehát a turpisság, a revideáló bizottság maga is meggyőződést szerzett arról, hogy a híd építése megkezdetett ugyan, de még be nem fejeztetett, mert ugy látszik

nem számítottak arra az építők, hogy a bizottság eljárása oly gyors lesz. A vámhely törvényessége felől döntés nem történik.

39. *Sztár* (Zthar, ma Esztár a Berettyó mellett). A vallomások szerint Berettyó folyón három nagy híd vezetett keresztül, melyeken a vámot szedték. A bizottság a vámhelyet rendben levőnek és törvényesnek találta.

40. *Tamáshida* város (oppidum T., tulajdonképen az akkori Zarándmegyében feküdt, a Fekete-Körös partján, ma Tamásda). A Fekete-Körösön itt egy nagy híd vezetett keresztül és mint a szomszédság vallja, a hídnak mindkét végén két töltés is volt. A bizottság a vámszedő helyet törvényesnek találta.

41. *Telegd* (Thelegd, ma Mező-Telegd, az összeírás városnak (oppidum) mondja). A szomszédság azt vallja, hogy két kis vizér felett, tulajdonképen nem is Telegd, hanem Szabolcs (Zaboch, Mező-Telegdtől nyugatra) helység területén, vezet keresztül egy kis híd és egy töltés, csakhogy ezeken szekér úgy sem megy át, mivel ezen vízereken a szekerek akadály nélkül átkelhetnek és sem híd, sem töltés nem szükséges. A bizottság megtekintve az építményeket, constatálja, hogy úgy a hidat, mint pedig a töltést csak újabban készítették, amely körülményt pedig a szomszédok nem vallották be. Hogy a vámhely törvényes-e, arról a bizottság nem nyilatkozik.

42. *Tenke* (Thenk). Lásd Széplaknál.

43. *Vámospércs* (Vamosperch, Vamospercz, Debreczentől keletre). A vallomások szerint itt sem híd sem töltés nincsen, hanem a vámot egyszerűen mint szárazat szedik. A bizottság tényleg sem hídat sem töltést nem talált, tehát a vámhely törvénytelen volt.

44. *Várad* (Nagyvárad). A mai Nagyvárad terülelén két vámhely volt 1520-ban, az egyik a „Swpos"-utcza (Csupasz?-utcza) végén (in fine vici Swposwcza) a hol a bizottság jelentése szerint három kis patakon át három töltés vezet. A vizsgálat idején két patak száraz volt, egyben pedig csak kevés víz volt, de esőzések és nedves időjárás idején mind a három patak megtelik vízzel és ilyenkor a töltések szükségesek. A bizottság ezt a vámhelyet tehát törvényesnek találta.

A másik vámhely a Venecse (Velencze?)utcza vagy külváros végén volt (in fine vici Wenneche). Az utcza vagy külváros birái és esküdtei azt vallják a szomszédokkal együtt, hogy a venecsei vámot egy a Sebeskőrösbe ömlő patak felett épült kis hídakon szedik, e hídak részint Nagyvárad, részint Zsaka (Zaka) helység

területén feküsznek, de a hídak mellett a szekerek akadály nélkül közlekedhetnek. A vámhely törvényes vagy törvénytelen voltáról a bizottság nem nyilatkozik. (Magában Nagy-Várad városban vásári vámot szedtek. A Várad városi vámnak történetét Bunyitai: A Váradi püspökség története czimű nagy munkájában II. 289. „A vámok és a szászok nagy pöre" czimű fejezetben irta meg. Ugyancsak ő említi, hogy Váradon már IV. László idejében élénk volt a forgalom, amit abból következtet, hogy Váradon már ekkor boltok valának, melyeket Kalandos mester rontott le. (III. 141). Ez a Kalandos mester nem más, mint Rolandus (de genere Borsa, ld. II. 77.) és a Fejér V. 3. 244. lapon lévő oklevélben is nem *Kolandus* hanem *Rolandus* olvasandó).

45. *Zsáka* (Zaka, Saka, Váradtól keletre, a mai Fugyivásárhely felé). Amint a szomszédok vallomásából kiderül, itt tulajdonképen sem híd, sem töltés nincsen, hanem voltaképen a váradi püspök birtokán Vásárhelyen folyik át egy kicsike patak, amelyen át egy kis híd van építve. Csakhogy ez a híd nem szükséges és felesleges, mert a szekerek bárhol veszedelem nélkül átkelhetnek a patakon, meg különben is a hídat csakis a vámvizsgáló-bizottság kiküldésének hírére állították fel. A bizottság ennek valódiságáról maga is meggyőződött és látták, hogy a híd még nem is kész. A vámhely törvényességéről nem nyilatkoznak.

Már az eddigiekből is látjuk, hogy a bizottság a törvény által előszabott feladatának correcte megfelelt. A törvény szavai szerint nekik ki kellett kutatni, melyek a száraz vámok és melyek azok, ahol a vámszedés joga indokolt, mert hídon, vagy vízen átvezető töltésen szedik, más szóval a törvény azt akarta mondani, hogy vizsgálják meg, melyek a megye *törvényes* és *törvénytelen* vámhelyei. A hol lehetett, a bizottság meg is állapította, hogy a vámhely vizi-e, híddal és töltéssel ellátva, azaz törvényes-e, vagy pedig száraz-e, azaz törvénytelen. Csak alig egy pár vámhelynél nem tudott a bizottság a törvényesség felett dönteni, részint azért, mert nem tudott róla személyesen meggyőződni, mint pl. Révnél, részint pedig azért, mert becsapásról, félrevezetésről volt szó vagy egyébb mellék-körülményekről, ahol azután a végleges döntést ugylátszik az ország tanácsosaira hagyták.

A bizottság megállapítása szerint a megye törvényes vámhelyeinek száma	25	
a törvénytelen vámhelyek száma	13	
a törvényesség kérdése eldöntetlen maradt	7	vámhelynél,
összesen	45	

IV. A vámhelyek birtokosai.

A megye negyvenöt törvényes, törvénytelen vámhelye huszonöt tulajdonos kezében volt, akik között akadt olyan család is, amelynek tulajdonában nyolcz vámhely is volt. A vámbirtokosok a következők:

1. Ártándi Pál kezében volt Diószeg város és kereki törvényes vámhelyek egész vámja, továbbá Toldi Lukács Thőri Lászlóval közösen birta Tamáshida város törvényes vámhelyét.
2. Bajomi Jánosé volt Henczhida törvényes vámhely vámjának egy része, a másik része Dolhay Kálmáné volt.
3. Báthori Andrásé volt Léta száraz, tehát törvénytelen vámja.
4. Csáki István, László és Gábor voltak a megye leggazdagabb vámbirtokosai, övék volt ugyanis Böszörmény száraz vámja és Cséfá-é, a Csekmői törvényes vám, a Károlyi vám (melynek törvényes vagy törvénytelen állapota ismeretlen) Keresztszeg város törvényes vámja, Margitafalva város, Szalárd város, Szeghalom törvényes vámjai.
5. Álmosdi Csire (Chivre) András tulajdonában volt a Csalánosi száraz vám.
6. Dolhai Kálmán közösen birta Bajomi Jánossal a henczhidai vizi vámot.
7. Drágffi János birtokában volt a révi vám, melyet a bizottság nem tudott megvizsgálni és a széltarlói száraz vám.
8. Dömöri Horváth György és
9. Mezőgyáni György közösen birták a remetei törvényes vámhelyet.
10. Pázmány Péter Thuri Lászlóval együtt birtokolta Szomajom vámját, de hunczutság történvén, a törvényesség megállapítása elmaradt.
11. Pethő Tamásé volt Derecske száraz és Pelbárthida vízi vámja, továbbá a reszegei vám.
12. Szénássy Kelemené volt Bályok helység törvényes vízi vámja.
13. Sztárai János bírta Sztár törvényes vámhelyet.
14. Telegdi Miklós és Ferencz birtokolták a gyapjui száraz vámot és Telegd vámját, melynek törvényes vagy törvénytelen volta eldöntetlen maradt.
15. Toldi Lukács Ártándi Pállal és Tőri Lászlóval együtt birta Tamáshida város törvényes vámját.
16. Bolcsi Tordai Zsigmond birtokolta Bolcs helység törvényes vámját.
17. Tőri László (Ld. Ártándi Pál és Toldi Lukácsnál).
18. Turi László (Lásd Pázmány Péternél).
19. A váradi püspök birtokában volt Belényes város törvényes, Bihar város száraz, Kölesér város törvényes vámja.

20. A VÁRADI PÜSPÖK ÉS KÁPTALANÉ volt Széplak város, Keseháza, Hodos, Thenke törvényes vámja, a váradi Supos-utczai törvényes vámhely és a Venecse-utczai vám.
21. A VÁRADI KÁPTALANÉ volt Szalács város vámja.
22. ZÁPOLYAI JÁNOS erdélyi vajdáé volt Debreczen törvénytelen, Gáborján törvényes, Sámson törvénytelen vámhelye.
23. ZÓLYOMI JÁNOS birtokolta Semjén törvénytelen, Székelyhíd város törvényes vámját és a vámospércsi törvénytelen vámot.
24. ZSÁKAI SIMON birtokában volt Csekehída törvényes, Orrod törvényes és Zsáka törvénytelen vámja.

V. A vámhelyek tarifái.

Szóban forgó vámösszeírásunkat roppant becsessé teszi az a körülmény, hogy benne az egyes vámhelyek vámtarifái is felsoroltatnak.

Ha az egyes vámtarifákat szorosabb vizsgálat alá vesszük, tapasztalni fogjuk, hogy alig akadunk köztük két, teljesen egyforma vámtételeket tartalmazó, tarifára, hanem ha csak valami csekélységben is, de eltérés van közöttük. Ennek oka abban keresendő, hogy a vámtételeket a vámhelyek tulajdonosai önkényesen szabták meg, tetszésük szerint emelték vagy csökkentették, a mi természetesen visszaélés volt és épen ez is egyik okozója volt annak, hogy a vámhelyek országszerte revizió alá vétettek.

Másrészt azonban constatálni kell azt, hogy bizonyos schémaszerűség egyformaság is van a tarifákban, ugy, hogy az egyes vámtételek közti nagyon is eltérő különbség annál jobban feltünik.

Kiséreljük meg már most az egyes vámhelyek vámtételeit összehasonlítani. Vizsgálják meg mindenekelőtt azokat, amelyeknél a vámtételek egyformák. Ilyent azonban nagyon keveset fogunk találni.

Egyforma vámtarifájuk van: *Csekmő*, *Károly*, *Keresztszeg* és *Szomajom* vámhelyeknek.

Ezeknek vámtarifája a következő:

1. Terhelt szekér után fizetendő ... 8 dénár
2. Teher nélküli szekér után fizetendő ... 4 „
3. Lovas fizet ... 2 dénárt
4. Gyalogos fizet ... 1 „
5. Két boros edénynyel terhelt szekér után fizetendő ... 16 dénár
6. Egy szarvasmarha után fizetendő ... 1 „

Ez a vámtarifa körülbelül schémának tekintendő, mert a többi vámhelyeknél — mint látni fogják — nagyjában ezek a tételek szerepelnek.

Egyforma vámtarifája van még: *Debreczennek* és *Zsákának*, még pedig a következő:

1. Terhelt szekér után fizetendő ... 8 dénár
2. Teher nélküli szekér után fizetendő ... 4 „

de itt már eltérés van, mert Zsábán a teher nélküli szekér még a 4 dénáron felül 1 obulust fizetett, azonfelül ugyancsak ez utóbbi helyen a lovas és gyalogos nem fizetett vámot, és ezt az összeírás is kifejezetten hangsúlyozza, mig Debreczennél erről hallgat.

A fenti schéma szerinti vámtarifa volt még Böszörményben, de már itt egy tétel elmarad, t. i. a szarvasmarha után fizetendő egy dénár. Belényesen és Diószegen szintén a schéma szerinti vámtarifa szerepel, de hiányzik a két boros edénynyel terhelt szekér után fizetendő 16 dénár tétele.

Általában azt tapasztaljuk, hogy a vámhelyek legnagyobb részén a terhelt és terheletlen szekér utáni vámtétel egyforma, t. i. 8 és 4 dénár. Ez alól csak tizenegy esetben van eltérés, u. m.:

Bályokon fizettek terhelt szekér után ... 8 dénárt,
de már terheletlen szekér után ... 3 „

Semjénben a teher nélküli szekér után 4 dénár járt, de terhelt szekérről nincs említés téve.

Bolcson fizettek a terhelt szekér után ... 6 dénárt
a teher nélküli szekér után ... 2 „

Sámson, *Szalács Csalános*, *Pelbárthida* vámhelyeken fizettek:
a terhelt szekér után ... 4 dénárt
a teher nélküli szekér után ... 2 „

Margitáfalván fizettek ugy a terhelt, mint a terheletlen szekér után ... 4 dénárt

Kerekin és *Csekehidán* fizettek terhelt szekér után ... 2 dénárt
terheletlen szekér után ... 1 „

Orrodon fizettek a terhelt szekér után 2 dénárt, a terheletlenről hallgat az összeírás.

A többi 31 vámhelyen a rendesnek nevezhető 8 és 4 dénáros tételek szerepelnek.

Az úgynevezett terhelt és terheletlen szekéren kivül, szó van a tariffák némelyikében két edény bort tartalmazó szekérről is, a mely után mindig 16 dénárnyi vám fizetendő. Előfordul ez a tétel a már említett Böszörmény, Csekmő, Károly, Keresztszeg és Szomajom vámhelyeknek tariffáján kívül még Kölesér, Remete és Tamáshida vámtariffájában.

Azonban a szekerek kategoriája ezzel a hárommal még nem merült ki. Megkülönböztetnek a vámtariffák még úgynevezett „kereskedők kocsi“-ját

(currus mercatorum), mely azonban csak két tariffában fordúl elő, t. i. Margitafalva és Széltarlóéban, a vámtétel mindkét esetben 4 dénár. Hogy ezt miért emeli ki külön a tariffa, nem tudni és annál kevésbé magyarázható meg, mert ugyanezen két vámhelyen a teher nélküli szekér után is 4 dénár fizetendő, tehát a megkülönböztetés indokolatlannak látszik.[1])

Megkülönböztetnek még a tariffák sóval terhelt szekeret is. Ezután mint külön vámtárgy után összesen 27 helyen szedtek vámot. A tételek változók. Igy Sztáron egy sóval rakott szekér után 8 dénárt és 6 darab sót kellett fizetni, Semjénen, Várad két vámhelyén 8 dénárt és 2 darab sót, Réven, Székelyhídon, Széltarlón, Telegden 4 dénárt és 2 darab sót, Gáborjánon, Szalácson 4 dénárt és 1 darab sót, Bályokon 3 dénárt és 2 darab sót, Margitfalván, Reszegén 2 dénárt, 2 darab sót, Cséfán, Derecskén, Gyapjún, Létán 2 dénárt és egy darab sót kellett fizetni.

Végül legérdekesebb megkülönböztetés a „*currus ligatus*" melyet a megye 13 helyén terheltek vámmal. Az első a mi ezen vámtételnél szemünkbe ötlik, a helyenkénti nagy eltérés és különbség a tariffában. Sorra véve az egyes vámhelyeknek a currus ligatus alatti tételeit, látni fogjuk, hogy az 4 dénártól 75 dénárig emelkedik.

Igy:

Létán a currus ligatus után fizettek 4 dénárnyi vámot,
Sámsonban a currus ligatus után fizettek 8 dénárnyi vámot,
Henczhidán és Sztáron a currus ligatus után fizettek 12 dénárnyi vámot,
Köleséren a currus ligatus után fizettek 12 dénárnyi vámot és még 12 dénár értékű borsot,
Bályokon a currus ligatus után fizettek 16 dénár vámot,
Remetén a currus ligatus után fizettek 20 dénárnyi vámot,
Szalárdon a currus ligatus után fizettek 32 dénárnyi vámot,
Telegden a currus ligatus után fizettek 32 dénárnyi vámot és 25 dénár értékű borsot,
Tamáshidán a currus ligatus után fizettek 40 dénárnyi vámot,
Réven a currus ligatus után fizettek 40 dénárnyi vámot és 20 dénár értékű borsot,
Váradon, a Venecse-utcza végén a currus ligatus után fizettek 50 dénárnyi vámot és 25 dénár értékű borsot, végül
Biharon a currus ligatus után fizettek 75 dénárnyi vámot.

[1]) Hogy mi volt a kereskedők kocsija, arról egy 1284. évi oklevél beszél. Ebben szó van a Körös folyó melletti Berthem községben levő vámhelyen szedendő vámtételek közt „de curru mercatorio onerato pannis, vino vel aliis rebus mercimonialibus" mely után fél pondus vámot kellett fizetni, míg ugyanitt a sókocsi után 2 kis dénár és 2 só volt fizetendő. (Wenzel IX. 401).

Látjuk tehát, hogy a vámtétel kezdetben 4-el emelkedik (4—8—16—20), ezután aránytalanúl felszökken 75-ig; négy esetben a pénzben fizetendő vámon kívül, még természetben (bors) fizetendő is van. A vámtételek nagy eltérése azt igazolja, hogy ezeket a vámok tulajdonosai önkényesen állapították meg. A currus ligatus tartalmát, szállítmányát vagy túlmagasra, vagy túlalacsonyra becsülték és ezen egyéni becslés alapján állapították meg a tariffát.

Arra nézve, hogy mi volt az a currus ligatus, milyen volt az, mi volt a magyar neve? sehol adatot találni nem sikerült. Egy 1209. évi hamis oklevél, mely II. Endre adománylevele Ráskai Dömötör részére, megállapítja a sárosmegyei Ujfalunak vámtételeit, itt találjuk a következőket „A quolibet curru unus grossus Pragensis, a mercatoribus vero pro qualibet *ligatura*, vase cista etc. . . . unus grossus Pragensis . . ." fizetendő vám fejében.[1]) Tehát a kereskedők árúikat különféleképen csomagolván, itt egy *köteg* vagy *csomag* után kellett a vámtételt fizetni. Itt azonban a *szekér mellékneve a ligatus*, tehát lehettek a rajta lévő árúk bármi módon csomagolva, ha a currus *ligatus* volt, fizették utána a magas vámot. Nem lehet tehát itt másra gondolni, mint arra, hogy ezeken a szekereken, mint a vámtételek is igazolják fűszert, keleti drága és ritka speczialitásokat szállítottak, „minuta mercimonia" többek közt és talán legtöbb esetben borsot is; ha pedig ilyen drága szállítmánynyal volt megrakva a szekér, akkor bizonyára le volt takarva valami ponyvafélével vagy bőrrel, hogy az időjárás viszontagságai kárt ne tegyenek a rakományban, — szóval *födeles* szekér volt, és ezt jelentheti a currus *ligatus*. A szállítmány értékes voltát a magas vámtételek is igazolják, melyet bizonyára nem szabtak volna oly magasra, ha szükségleti és nem élvezeti vagy fényüzési czikkről van szó.

De nemcsak szekerek, hanem lovas és gyalogos ember után is szedtek vámot, még pedig — úgy látszik — olyan esetben is, midőn az illető nem vitt magával terhet. Következtetjük pedig ezt abból, hogy van rá adatunk, hogy a tariffa a lovason kívül külön vámtétellel sújtja a teherrel megrakott lovat. Pedig lovas és gyalogos után, ha csak terhet nem vitt, vámot szedni eltiltatott. Az 1298. évi 71. t.-czikk mondja ki: „Item, nullus equestris et homo pedestris, cuiuscunque conditionis existat, aliquod pondus non habens secum ad deferendum, impediatur in loco tributi, vel alias, aliquod tributum dare teneatur."[2]) Csakhogy

[1]) Fejér C. D. III/1. 80. — Pl.: a budai 1255. julius 25-én kelt nagy vámtariffájában, (Orsz. Lltár Dl. 398.) vagy a gölniczbányaiban (Dl. 1011), az esztergomiban (Knauz II. 238.), győr-abdai-ban (W. VII. 523.), a nagyváradiban (1478. április 5. Teleki XII. 59.) stb. nincs a currus ligatusra adat.

[2]) Kovachich: Silloge I. 50.

kitörődött 1520-ban 1298-iki törvénynyel, mikor még jóval fiatalabbat sem tartottak meg.

És tényleg Bihar vármegye összes vámhelyei közül csak összesen öt helyen nem fizet sem a gyalogos ember, sem a lovas, vámot. Ez az öt hely: Debreczen, Léta, Várad-Supos-utczai vám, ezeken a helyeken a tariffa egyáltalán nem emlékszik meg gyalogos és lovasokról, a Várad-Venecse-utcai és zsákai vámtariffa pedig egyenesen kimondja, hogy lovas és gyalogos nem fizet vámot.

Ami a vámtételt illeti, az a megye vámhelyeinek túlnyomó részén a már közölt schéma szerint lett szedve; azaz gyalogos fizetett 1 dénárt, lovasember 2 dénárt. Ezt 24 vámhely követte. Voltak azonban eltérések is. Igy Szalácson csak lovas fizetett, még pedig 2 dénárt. Csekehidán, Kerekin, Orrodon, Sámsonon, Szeghalmon a lovas is, gyalogos is 1—1 dénárt fizetett. Bolcson, Csalánoson, Derecskén, Pelbárthidán, Semjénen fizetett lovas 1 dénárt, gyalogos 1 obulust. Biharon és Vámospércsen csak a lovas fizetett 1 dénárt.

Ezenkivül van két adat arra is, hogy a lovas és gyalogos után szedett tariffán kivül még külön megvámolták a teherrel megrakott lovat. Réven egy megrakott ló után négy dénárt kellett fizetni, Tamáshidán 3 megterhelt ló után 21 dénárt kellett fizetni, tehát egy ló után e szerint 7 dénárt. Vámospércsen mint említettük a lovas fizetett 1 dénárt, ezzel szemben — azt olvassuk még a tariffában, hogy egy ember után, a ki valamely faluból más faluba menve Vámospércsen megy keresztül, fizet negyven dénárnyi vámot, — ami minden ratió ellenére való, teljesen indokolatlan, sőt a vámzsarolás látszatát kelti. A vámtétel mai pénzben 4 korona 60 fillért tenne ki, a mi ijesztően magas és alig fizethette valaki, hanem inkább álutakon kikerülte a vámhelyet.

Széplakon a lovas és gyalogos fizette a rendes vámtételt (2—1 dénár) e mellett azonban, ha valaki leányt vagy asszonyt vitt nőül Széplakra, ettől — mint a tariffa mondja — a vámszedők 20 dénárt szoktak szedni. Ez teljesen rossz és törvényellenes szokás volt, melyet nem egy törvényünk kereken megtiltott. Igy az 1351. évi 17. törvényczikk megtiltja azt, hogy a nemeseket, midőn feleségeiket esküvő után hazaviszik, egy márkányi vámmal terheljék. Ez csak a nemesekre vonatkozik, de már az 1486. évi 36. törvényczikk kimondja, hogy: „Item, a rusticis, uxores de aliis villis ducentibus nullum prorsus tributum exigatur". Ugyanezt ismétli az 1492. évi 86. törvényczikk is. A vámtariffa ez a tétele tehát, mint országos törvénybe ütköző eo ipso semmis volt. Váradon a vámtariffa sajátságos intézkedést tartalmaz, a miből azt látjuk, hogy a vámhelyeken a vámőröknek és vámszedőknek a rakomány tartalmát pontosan be kellett vallani. A tétel azt mondja: Ha valamely ember a Várad *városi* vásáron

süveget vagy sarut vett és a Supos-utczai vámszedőknek be nem vallotta, ilyentől egy fazék vaj után egy obulust, egy darab sajt után egy obulust, egy darab só után egy dénárt szoktak vám fejében szedni. Ebből az következik, hogy az az ember, a ki pontosan bevallotta, hogy a vásáron mit vett, azt sem sajtja, sem vaja, sem sója után vámmal nem terhelték. Ez az intézkedés teljesen érthetetlennek látszik, mással nem is lehet magyarázni, csak legfeljebb azzal, hogy ilyenformán igyekeztek a vásári forgalmat ellenőrizni. A Supos-utczai vámtariffa ezen intézkedését átvette a Venecse-utczai vámtariffa is.

Lovon és gyalog menő személyeken, szekereken kivül vám alá estek még az állatok is. A megye tizennégy helyét kivéve a szarvasmarha mindenütt vám alá esett, e 14 hely közül tizen állat után egyáltalán nem szedtek vámot. Ezek voltak: Bihar, Böszörmény, Cséfa, Gáborján, Debreczen, Kereki, Pelbárthida, Várad-Venecse-utcza, Várad-Supos-utcza és Zsáka. Négy helyen csak sertés után szedtek vámot, a többi huszonnyolcz vámhelyen szarvasmarha és ezek közül két helyen még sertés, egy vámhelyen pedig sertés és juh után is szedtek vámot. Ami a vámtételeket illeti, a 28 vámhely közül 22 követi a tariffa-schémát, a mennyiben itt a szarvasmarha után 1 dénár a vámtétel. Az eltérések a következők:

Széplakon 1 szarvasmarha után 2 dénárnyi vámot szedtek, Vámospércsen 2 szarvasmarha után 1 dénárnyi vámot szedtek, tehát 1 után $^1/_2$ dénárt, ugyancsak $^1/_2$ dénárt szedtek 1—1 szarvasmarha uián Reszegén is Csalánoson, Henczhidán és Létán 1—1 szarvasmarha után 1 obulus, tehát $^1/_2$ dénár a vám.

Sertések után összesen hét helyen szedtek vámot, még pedig:

Bályokon és Széplakon 1 sertés után 1 dénárt, Köleséren, Széltarlón, Sztáron 4 sertés után szedtek 1 dénárt, tehát egy-egy sertésre $^1/_4$ dénár esett.

Bolcson 5 sertés után szedtek 1 dénárt, végül Sámsonban 200 sertés után szedtek 12 dénárt, úgy, hogy egy-egy sertésre csak 1·4 (kerek számban $1^1/_2$) fillérnyi vám esett. Juh után egyetlen egy helyen Széplakon szedtek vámot, még pedig 1 juh után 1 dénárt. Ha már most az egyes vámtételeket általánosságban vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a vámok specifikusak és nem érték szerinti (ad valorem) vámok valának, például a terhelt szekér után, — bármivel lett légyen megrakva — mindig egyforma volt a vámtétel és ettől csak kevés vámhelyen volt eltérés és ha volt is különbség a tariffában, azt mindig megindokolják a rakomány értékesebb voltával (bor, só, füszerek) ami már az értékvám felé való közeledést jelent. Ugyancsak specificus az ember, a lovas, a háziállatok után szedett vám is, mert bármily értékes rakományt visz magával, a vámtétel nem annak értéke után igazodik.

A tariffák egyik nagy hiányossága az, hogy nem részleteznek, hanem csak — úgy látszik — a legnagyobb általánosságban jegyezték föl az összeírók a vámtételeket ugy, a hogy utasitva lettek. Ez okozza azt, hogy a forgalomban lévő czikkeket, a megye belső forgalmának képét összeállitani nem lehet. Annyi tény, hogy a szarvasmarha és a só a legkeresettebb és a leginkább forgó tárgyak valának. Az egyes vámtételek aránylag elég nagyok voltak. Ha az akkori magyar forintot 100 dénárral számítjuk, akkor mivel 1 fl mai pénzben = 11 korona 50 fillér értékű volt,[1]) egy dénár = 11·5 fillér értékü volt. Ha már most az egyes vámtételeket mai pénzre átszámítjuk, tapasztalni fogjuk a tételek magas voltát:

Pl:

gyalogos ember után a legkisebb vámtétel 1 obulus, azaz

1/2 dénár volt	5·6	fill.
gyalogos ember után a legnagyobb vámtétel 1 dénár volt	11·5	„
lovas után a legkisebb 1 dénár volt	11·5	„
lovas után a legnagyobb 2 dénár volt	23·—	„
terhelt szekér után a legnagyobb vámtétel 8 dénár volt	92·—	„
terhelt szekér után a legkisebb vámtétel 2 dénár volt	23·—	„
a kereskedők kocsija után a vámtétel 4 dénár volt	46·—	„
borral terhelt szekér után a vámtétel 16 dénár volt	1 kor. 24·—	„
a currus ligatus legkisebb vámtétele 4 dénár volt	46·—	„
a currus ligatus legnagyobb vámtétele 75 dénár volt	**8 kor. 62·5**	**fill.**

ami az egész megyében a legnagyobb vámtariffa. (Biharon szedik.)

a terheletlen szekér legnagyobb vámtétele 4 dénár volt	46·—	„
a terheletlen szekér legkisebb vámtétele 1 dénár volt	11·50	„

A sóval terhelt szekér vámtételét bajos átszámitani, mert a sódarabok értéke nehezen állapitható meg. Igaz, hogy a Várad-Venecse-utczai vámtariffa a só darabja után 1 dénárnyi vámot vet ki, de ebből az érték meg nem állapitható;

szarvasmarha után a legkisebb vámtétel 1 obulus	5·6	fill.
szarvasmarha után a legnagyobb vámtétel 2 dénár	23·—	„

sertés után a legkisebb vámtétel 1·5 fillér ami csekély, és ez a tariffák legalacsonyabb vámtétele;

sertés utáni legnagyobb vámtétel 1 dénár	11·5	fill.
juh után egyetlenegy esetben a vámtétel 1 dénár	11·5	„

[1]) Az értékmegállapitást Kováts: Nyugat-Magyarország árúforgalma a XV. század második felében és Mandelló: Adalékok a középkori munkabérek történetéhez czimű művekből vettem. Felvettük, hogy a pénz értékének hullámzása a XV. század második felétől 1520-ig oly csekély, hogy elhanyagolható.

A nagy differentiák, a 1·5 fillértől egészen 8 korona 62·5 filléres tételig emelkedő vámtételek már elegendő okot szolgáltattak arra, hogy az egyes megyékben vagy pedig országosan szabályoztassanak és egyöntetűvé tétessenek a vámtariffák. Azonban úgy látszik, a egész összeírás csak academikus értékü volt, mert szabályozásról sem törvényeink, sem az oklevelek nem emlékeznek meg.

VI. Biharmegye úthálózata.

Nem hiába hat nap alatt végzett a vámhelyeket összeíró bizottság, de nem is teljes a munkája, mert ha vizsgálat alá veszszük a vámhelyeket földrajzi szempontból, azt tapasztaljuk, hogy a bizottság a megye déli, délkeleti, kelet—déli részét majdnem teljesen elhanyagolta és inkább a nyugat és északi részekre, a magyarlakta vidékekre fektette a fősúlyt és másodszor inkább az országos jelentőségü utak mentén fekvő vámhelyeket járta be, a vicinális utakat pedig mellőzte.

Az úthálózat központja természetesen a megye székhelye, Várad volt, innen indulnak ki vagy ezen vezetnek keresztül a forgalom akkori csatornái, a bizottság maga is innen indul ki összeíró útjára.

A mi már most magát az úthálózatot illeti, azt a következőképen lehet összeállítani:

1. *Nyugatról keletre vivő utak.*

a) A Szeghalom felől Csökmőn, Bereg-Böszörményen, Keresztszegen. Nagy-Váradon, Zsákán (ma Fugyi-Vásárhely) Szabolcson (Mérő-Telegd), Réven át Erdélybe vezető nagy országút, mely ma körülbelül a budapest—szolnok—nagyvárad—kolozsvári vonalnak felelne meg. Ennek egy variánsa az északabbra fekvő, de az említett uttal párhuzamos Nagy-Váradra vezető út, mely Füzes-Gyarmat felől, Orod, Károly (ma puszta) Csekehída és Szomajomon át vezetett Váradra, a hol beletorkollott a Kolozsvárnak vezető már említett útba.

b) Ezenkívül Váradról még egy út vezetett Erdély északi részébe Zilah felé, mely Nagy-Váradról kiindulva Biharon, Pelbárthídán, Diószegen, Székelyhídon, Szalácson, Margitafalván (ma Margitta), Széltarlón, Bályokon át vezetett Zilah (Kolozsvár stb.) felé. Ez megfelel körülbelül a mai nagy-várad—székelyhíd—szilágy—somlyói vonalnak. Ezen vonal elágazásának tekinthető a Biharból, Szalárd és Csalánoson (ma Csanálos) át vezető út, a mely talán Margittánál torkolhatott a fenti fővonalba.

2. *Északra vezető utak.*

a) Az egyik Nagy-Váradtól, Biharon, Kerekin (ma Nagy-Kereki) és Sztáron (ma Esztár) vezetett Debreczen felé;

b) a másik jobban elhajlott nyugatnak és a mai Mező-Keresztes, Mező-Telegden keresztül Berettyó-Újfalu alatt Bolcsnál (a mai Bolcspuszta táján) Bihar-Szt-Mártontól nem messze lépte át a Berettyót és vezetett Derecskén át Debreczenbe és onnan Sámsonon át tovább északnak talán a Szepesség nagy iparos és kereskedő városai felé és ugyancsak Debreczentől keletre is van egy elágazás Vámospércsen át Nagy-Károly és talán a mármarosi sóbányavidék felé;

c) ugyancsak északnak vivő út volt még az is, a mely Biharon, Pelbárthidán át Reszege, Léta (ma Nagy-Léta) és Semjén (ma Ér-Semjén) vámhelyeken keresztül Nagy-Károly felé vezetett;

d) volt ezeken kívül két, úgy látszik, kisebb jelentőségü út, mely Váradról északnak Debreczen felé vezetett. Ezek közül az egyik Gáborjánnál, a másik Henczhidánál lépte át a Berettyót. Úgy látszik mind a két vonalon csakis ezeken a helyeken szedtek vámot.

3. *Délre vezető utak.*

a) Ilyent csak kettőt tudunk az összeírás alapján kimutatni. Az egyik Gyapjún (Orosin), Cséfán, Kölesérén, Remetén, Tamáshidán (ma Tamásda) vezetett Arad felé;

b) a másik Széplakon, Belényesen keresztül az erdélyi bányvidék felé vezetett, mely azonban az összeírás szerint Széplaknál háromágú volt és Tenkén, Keseházán (Kisházán) és Hódoson át vezetett délnek.

A jelzett utakon kívül még helyes képet fog nyujtani a megyei úthálózatról az is, ha végig kisérjük az összeíró küldöttség útját. Ezek Váradról kiindulva először kelet felé mennek, Fugyi-Vásárhely, Szabolcs, Mező-Telegd, Rév felé, innen délre kanyarodnak és Belényesen, Széplakon, Kisházán, Hódoson, Tenkén, át Tamáshidára a legdélibb vámhelyre érnek, innen Remetén, Kölesérén, Cséfán, Gyapjún, Keresztszegen át a nyugatról jövő nagy útra térnek és Böszörményen, Csökmőn át elérik a legnyugatibb vámhelyet, Szeghalmot. Innen a Berettyó mentére mennek át és végig vizsgálják az itt fekvő vámhelyeket, Orrod, Szomajom, Gáborjánt, Henczhidát, Esztárt, Csanálost, Pelbárthidát, egyúttal bejárják a megye északi részén fekvő összes vámhelyeket, Kerekit, Bihart, továbbá Székelyhíd, Bályok, Szalárd, Diószeg, Széltartó, Margitta, Szalács, Semjén, Vámospércs, Léta, Reszege, Sámson, Debreczen, Bolcs vámhelyeket.

Miután így megállapítottuk a főbb útvonalakat, nem lesz érdektelen a tariffák alapján a vám alá eső egyes tárgyak után fizetendő vámot útvonalanként figyelemmel kisérni.

Vegyük először a nyugatról keletre vezető Szeghalom—Nagy-Várad—Réven át vezető útat (a nagyváradi két vámhelyből csak az egyiket számítva):

megterhelt szekér az útvonal nyolcz vámhelyén 8—8 dénárt, tehát összesen 64 dénárt fizet, a mi ...	7 kor.	36·–	fill.
terheletlen szekér a nyolcz vámhely mindegyikén 4—4, tehát összesen 32 dénárt fizet, a mi mai pénzben	3 „	68·–	„
gyalogos ember az útvonal hat vámhelyén összesen 6 dénárt fizet, a mi ...		69·–	„
lovas ember Szeghalmon fizet 1 dénárt, a mi ...		11·5	„
Csökmőn, Böszörményen, Keresztszegen, Telegden, Réven fizet 2—2, összesen 10 dénárt ...	1 „	15·–	„
tehát lovas fizet összesen ...	1 „	26·5	fill.
szarvasmarha után az útvonal öt vámhelyén 5 dénárt kell fizetni, a mi ...		57·5	„
az útvonal három helyén két edény borral terhelt szekér után összesen 48 dénárt kell fizetni, a mi mai pénzben ...	5 kor.	52·–	fill.
currus ligatus után Várad-Venecsén fizettek összesen (borsban 25) 75 dénárt, a mi ...	8 „	62·5	„
currus ligatus után Telegden (32+25 természetben) 57 dénárt, ami ...	6 „	55·5	„
currus ligatus után Réven (40+20 természetben) 60 dénárt, ami ...	6 „	90·–	„
currus ligatus után az egész útvonalon fizettek tehát	22 kor.	08·–	fill.

Áttérve már most a Nagy-Várad-Bihar, Székelyhid—Bályok felé Zilahnak vezető útvonalra, vegyük kiinduló pontnak Váradot, de annak vámját már ne számítsuk ide.

Terhes szekér fizetett Biharon, Diószegen, Székelyhidon, Széltartón, Bályokon 8—8, tehát összesen 40 dénárt, ami mai pénzben ...	4 kor.	60·–	fill.
Pelbárthidán, Margittán, Szalácson 4—4, összesen 12 dénárt, ami ...	1 „	38·–	„
Tehát terhes szekér után az egész vonalon fizettek	5 kor.	98·–	fill.
Currus ligatus után Biharon fizettek 75 dénárt, ami	8 „	62·5	„
Currus ligatus után Bályokon fizettek 16 dénárt, ami	1 „	84·–	„
Fizettek tehát összesen ...	10 kor.	46·5	fill.

Terheletlen szekér után Biharon, Diószegen, Székelyhidon, Margittán, Széltarlón fizettek 4—4, tehát összesen 20 dénárt, ami	2 kor.	30·—	fill.
Pelbárthidán, Szalácson 2—2, összesen 4 dénárt, ami	— „	46·—	„
Bályokon 3 dénárt, ami	— „	34·5	„
Terheletlen szekér után az egész vonalon fizettek	3 kor.	10·5	fill.
Kereskedők kocsija után Margittán és Széltarlón fizettek 4—4, összesen 8 dénárt, ami	— „	92·—	„

Végül még a Sámsontól Tamáshidáig vezető észak-déli utat vegyük vizsgálat alá.

Terhes szekér fizetett Sámsontól 4 dénárt, ami mai pénzben		46·—	fill.
Debreczenben és Derecskén 8—8, 16 dénárt, ami mai pénzben	1 kor.	84·—	„
Bolcson 6 dénárt, ami mai pénzben		69·—	„
Gyapjutól Tamáshidáig 5 vámhelyen 8—8 dénárt, tehát 40-et, ami	4 kor.	60·—	fill.
Terhes szekér fizetett tehát az egész vonalon	7 kor.	59·—	fill.
Terheletlen szekér fizetett Sámsonban 2 dénárt, ami		23·—	„
Debreczenben, Derecskén 2-szer 4, tehát 8 dénárt, ami		92·—	„
Bolcson 2 dénárt, ami		23·—	„
Gyapjútól Tamáshidáig 5 vámhelyen 4—4 dénárt, tehát összesen 20 dénárt, ami	2 kor.	30·—	fill.
Tehát terheletlen szekér után fizettek az egész vonalon.	3 kor.	68·—	fill.

Currus ligatus után fizettek:

Sámsonban 8 dénárt, ami mai pénzben		92·—	fill.
Kölesére n 24 dénárt (ennek felét természetben), ami	2 kor.	76·—	„
Remetén 20 dénárt, ami	2 „	30·—	„
Tamáshidán 40 dénárt, ami	4 „	60·—	„
az egész vonalon fizettek tehát	10 kor.	58·—	fill.

Gyalogos után fizettek az útvonal 7 vámhelyén

összesen 7 dénárt, ami		80·5	fill.

Mindezekből csak az tűnik ki, hogy a középkori forgalomnak Magyarországon nemcsak az utak rosszasága, nemcsak az árúmegállító jog (jus stapulae), nemcsak a bizonytalanság az élet és vagyon terén stb. voltak akadályai, hanem a vámok is, melyek némelykor már zsarolássá vagy egyenesen rablássá fajultak el. Elgondolható, hogy ha valamely kereskedő pl: csak 6—8 megyén vonult is keresztül árúival, mennyire megkoppasztva, kifosztva érkezhetett az rendeltetési helyére. Mert ne gon-

doljuk, hogy csak épen Biharmegyében voltak oly magasak a vámtételek, nem alacsony az máshol sem. Igy például tudjuk, hogy a tokaji vám jövedelme 1517-ben 140 forint volt,[1]) ami az akkori időben igen nagy tétel volt, mai pénzben körülbelül 1610 korona. Ennyi volt a vámhely készpénz jövedelme, még kérdéses mennyi volt a természetbeni jövedelem (sóban, borsban, vasban stb). Igaz, hogy ezzel szemben vannak csekélyebb forgalmú vámhelyek is, a hol az évi készpénzjövedelem alig egy-két forintra rug. Igy például Léka vár készpénzbevétele vámokból 1525. Szent-György napjától (április 24.) egészen 1526. Szt. György napjáig összesen $2^1/_2$ forint és 14 dénár volt[2]) de ezek a tételek mégis arra engednek következtetni, hogy a vámtételek körülbelül mindenütt magasak valának. Biharmegye vámhelyeiről vámjövedelem-kimutatás 1526. előttről ugyan nem maradt ránk, de gondolhatjuk, hogy a földesurak jövedelmét a vámok nem csekély mértékben szaporíthatták, különösen olyan helyeken, a melyeket álutakon elkerülni nem lehetett és a melyek a főbb forgalmi vonalakon feküdtek. Ilyen helyeken a rotát, a kereket (rota seu signum thelonii) mint a vámszedő hely jelvényét nagyon érdemes volt kitűzni.

Barsmegye vámhelyei 1424-ben.

Bihar vármegye vámhelyeinek 1520. évi összeírásánál majdnem száz esztendővel idősebb Bars vármegye vámhelyeinek összeírása. A két összeírás közt nagyon sok tekintetben különbség van. Igaz ugyan, hogy a barsvármegyei vámhelyek összeírásának oka ugyanaz, mint Bihar vármegyénél, tudniillik a törvényes és törvénytelen vámhelyek megállapítása; de míg például Bihar vármegye a saját közönségének köréből erre a czélra külön bizottságot küldött ki és ez a bizottság sorra járva a vámhelyeket a helyszínén állapítja meg azoknak törvényes vagy törvénytelen voltát, addig Bars vármegye vámhelyeit a megyegyűlésen az alispán, a szolgabírák és a megyei ülnökök vallomása és bemondása alapján írják össze. Míg a biharvármegyei összeírás a törvény utasításának megfelelően a vámszedés helyének mineműségére (száraz-e vagy sem a vám?) továbbá a tariffára fekteti a fősúlyt, addig a barsvármegyei összeírás ezt nem veszi figyelembe, hanem a fősúlyt az útirányokra, az igaz és helyes útaknak, továbbá az ál- vagy hamis útaknak (viae falsae) megállapítására fekteti, sőt ezt az összeíró oklevél kifejezetten és határozottan meg is mondja, és ebből a szempontból a barsvármegyei vámhelyösszeírás messze fölötte áll a biharvármegyeinek.

[1]) Országos Levéltár: Dl. 26161.
[2]) Országos Levéltár: Dl. 26341.

Egy további és fontos különbség az is, hogy tariffa-tételt a barsvármegyei összeírás — sajnos — csak egyetlen egy esetben említ; ez is csak kivételes valami, úgy, hogy elmondhatjuk, hogy a tariffák összeírásának elmaradása az összeírásnak nagyon lényeges hiányát képezi.

A barsvármegyei vámhelyek összeírása csak a törvényes vámhelyeket sorolja föl, a miből az következik, hogy vagy nem voltak a megyében törvénytelen vámhelyek, és ez a valószinűbb, bár ennek ellentmondani látszik a vámhelyek összeírásának oka, ami az összeírás elején ki van fejtve, vagy pedig a törvénytelen vámhelyeket elhallgatták, ami azonban már nagyon valószinűtlen, mert a megyegyülés ezt aligha hagyta volna szó nélkül. A vallomást tevők tényleg csak egyetlen egy vámhely törvényességét tartották kétségesnek, t. i. Szentgyörgyét.

Az összeírás speczializálja a vámhelyeken keresztül vezető jogos és álútakat, de más egyébre figyelme nem terjed ki.

Ami a barsvármegyei vámhelyek összeírásának keletkezését és létrejöttét illeti, az a következő okból és a következő módon történt:

1424. október 19-én Bars vármegyének hasonnevü városa mellett Garai Miklós által tartott közgyülésén a jelenlevők közül Vanp (vagy Vano) Balázs a király (Zsigmond) nevében azt indítványozta, hogy mivel a megye némely helyein törvényes, némely helyein pedig törvénytelen vámhelyek léteznek, a király helyesnek tartaná azt, hogy ezek a törvényesség szempontjából megvizsgáltassanak, kéri tehát a király nevében a közgyülést, hogy a megye alispánját, szolgabíráit és a megyei ülnököket megkérdezve, ezek tegyenek tanúságot arról, hogy melyek a megye törvényes vámhelyei és melyek ezen vámhelyek törvényes és álútai.

Az elnöklő nádor az alispánt, szolgabírákat és megyei ülnököket megesketvén, ezek vallomást tettek, megállapítva Bars vármegye törvényes vámhelyeit, melyek a következők:

1. A megye vámhelyei:

Bars városa, a megye székhelye, a hol a közgyülést is tartották. Az összeírás szerint régi törvényes vámhely volt. (Ma Ó- és Uj-Bars).

Felfalu, Oszlántól délkeletre fekszik.

Fenyő-Kosztolány, régi törvényes vámhely.

Herestyén (és *Ujfalu*) törvényes vámhelyek.

Keresztur, Kis-Tapolcsánytol északra a Hlboka patak mellett. Régi törvényes vámhely.

Ladány, ma Vámos-Ladány, nem messze a Szikincze pataktól. Törvényes vámhely.

Léva, régi törvényes vámhely.
Mánya szintén (ma Kis- és Nagy-Mánya).
Maróth, ma Aranyos-Maróth, régi törvényes vámhely.
Ozlán (Ozlan-Lazary) törvényes vámhely.
Solymos régi törvényes vámhely, Bakabányától délre.
Szentgyörgy, ezen egyetlen vámhely törvényessége kétséges (ma Garam-Szentgyörgy).
Ujbánya királyi város, törvényes vámhely, később a Dóczyakkal és Lipcseykkel a vámszedés miatt sok viszálya volt. (Ld. Wenzel: Az alsómagyarországi bányavárosok küzdelmei a nagylucsei Dóczyakkal).
Ujfalu, ma Zsitva-Ujfalu, Verebélytől északra a Zsitva mellett.
Verebély, régi törvényes vámhely.
Zsarnócza szintén, később a Dóczyak tulajdona; számos vámhatalmaskodás szinhelye.
Zsikava (Sykwa), régi törvényes vámhely, Kis-Tapolcsánytól északra, az egykori Hrussó (Hrassó) vár romjaitól délre.

Bars vármegye törvényes régi vámhelyeinek száma 1424-ben tehát 16, egy vámhelynek Szent-Györgynek törvényességét a kihallgatott megyei hivatalnokok kétségesnek tartják.

Bihar vármegyével szemben tehát a barsvármegyei vámszedő helyek száma jóval kevesebb, amit talán a megye kisebb és nagy részben közlekedésre alkalmatlan, hegyes-völgyes voltának kell tulajdonítanunk.

A biharvármegyei vámhelyek összeírása legtöbbször meghatározza a vámhely fekvését, hogy az az X. folyónál fekszik, melyen ennyi meg ennyi híd, töltés stb. vezet keresztül, vagy, hogy a vámhely száraz, tehát indokolatlan és törvénytelen. Ezzel szemben a barsvármegyei vámhely-összeírás csak röviden említi meg azt, hogy az illető vámhely régi, törvényes — esset ab antiquo institutum — fekvéséről stb. nem emlékszik meg.

2. A vámhelyek tulajdonosai:

Bars vármegye 16, illetve 17 vámhelye a következő tulajdonosok közt oszlott meg:

Lévai Cseh Péteré volt Ladány, Léva, Solymos és Zsarnócza.

Az esztergomi érsekségé volt Verebély törvényes és a gyanús szentgyörgyi vámhely.

Forgách Péteré és Forgách Miklós fiaié volt Herestyén, Mánya, Maróth és Ujfalu.

Hrussó (Hrassó) várához tartozott Keresztur, Fenyő-Kosztolány és Zsikava.
Ilsvai Leustách nádor fia, Györgyé volt Felfalu törvényes vámhely.
A Királyé volt Ujbánya város vámja.
Oszlányi Lázáré volt Oszlán törvényes vámhely.
Bars vámhely tulajdonosa nincsen felemlítve,
Tehát az összes vámhelyek hat tulajdonos kezében voltak.

A vámhelyek tariffái nem maradtak ránk, csakis egyetlen egy vámhelynél, Felfalunál említi az összeírás, hogy bárki a szomszédok közül itt az erdőbe megy fahordás miatt, az minden szekér után két dénárnyi vámot fizet. Azt természetesen már nem mondja meg az összeírás, hogy vajjon fával rakott, vagy pedig üres szekér után fizetendő-e a vámtétel.

A tariffa-kérdést érinti az az intézkedés is, hogy a megye összes parasztjai, villicus-ai, amidőn a kamara hasznát vagy a tizedet Barsra, azaz a megye székhelyére beszállítják, vámmentesek, ami a fiscus szempontjából nagyon üdvös intézkedés volt.

3. A vármegye útai és főbb közlekedési eszközei.

Ami a barsvármegyei vámhely összeírásából legjobban összeállítható, az a vármegye úthálózata. Ha figyelemmel kisérjük az összeírásban leírt útvonalakat a térképen, tapasztalni fogjuk, hogy némely vámhelyen mint forgalmi góczponton négy-öt útvonal is vezet keresztül.

1. *Barson* át egyetlen olyan út vezetett keresztül, amelyen haladók itt vámot tartoztak fizetni. Ez az út Lök (ma Garam-Lök) és Kálna (ma Nagy- és Kis-Kálna) felől az úgynevezett Csák-utczán vagy Csák útján (Chakucha) Dobnicza (ma Dubnicza, Nyitra megyében) felé vezetett. Ez az út vezetett Érsekujvár vagy Komárom felől Magyarország északi megyéibe Nyitra, Zólyom, Liptó, Turócz, Árva stb. megyékbe, úgy hogy ez az út az egész megyén átvezető fővonalnak tekinthető.

Bars körül még két útat említ az összeírás, de az ezen közlekedők Barson vámot fizetni nem tartoztak. Az egyik Verebélytől a felső részeken kelet felé Garam-Szent-Benedek felé vezetett; a másik pedig északról délre, Malonyáról Nagy-Sarlóra. Ezek az utak tulajdonképen nem is érintették Barsot, úgy, hogy az útasokat vámfizetés miatt Barsra kényszeríteni, oktalan kerülőt okozott volna.

2. *Herestyén* és Zsitva-Ujfalunál a vámhely-összeírás csak azon utakat említi, a melyeket használva, a helyeken vámot fizetni *nem* kellett. Három ilyen útvonal volt, u. m.

a) Zsitva-Ujfalu—Aranyos-Maróthon át vezető út, a mely megfelel a mai Érsekújvár—Surány—Kistapolcsány végállomásig vezető vonalnak.

Ez a vonal Herestyént nem érintvén, nem is lehetett az ezen úton járóktól itt vámot szedni.

b) A Zsitva-Ujfalu—Garamszentbenedek felé vezető útvonal sem érintette Herestyént, vámot fizetni nem is kell.

c) Az Aranyos-Maróth—Ghymes—Kolon (Nyitra) felé vezető út félkörben elkerülte Herestyént, az ezen haladóknak sem kellett vámot fizetni.

Látjuk tehát, hogy csak Herestyén „negativ" útai vannak felsorolva, Újfalu az első két útnál a vonalon szerepelvén, itt feltétlenül szedtek is vámot, ha az összeírás nem is említi, úgy, hogy a két első út Újfalura nézve pozitiv útnak tekinthető, míg a harmadik útvonal, úgy Herestyén, mint Újfalu vámjára nézve nemleges út volt, ami alatt azt értjük, hogy azon utasok, kik a *c)* alatt leírt útvonalat használták, nem jártak álúton, hanem olyan helyes úton, a melyen haladva, vámfizetés czéljából sem Herestyént, sem Zsitva-Újfalut nem kellett érinteni.

A három útvonal közül az első fővonalnak tekinthető, mely a kismagyar Alföldet a Felvidék megyéivel kötötte össze, míg a két utolsó helyi közlekedési út volt.

3. *Kereszturon* át csak egyetlen oly útvonal vezetett keresztül, a melyen közlekedők itt vámot tartoznak fizetni és ez Ugrócz (ma Kis- és Nagy-Ugrócz) felől Szkiczón, majd Kereszturon vezetett keresztül. Volt ezen kivül még két nemleges útvonal, u. m.

a) Akik Ugrócz felől Újbányára mentek, azok Fenyő-Kosztolányon (tehát följebb, északi irányban) fizettek vámot, mert ez az útvonal a délebb fekvésű Kereszturt nem érintette.

b) Egy másik útvonal még feljebb Velikapolyán át Zsarnóczára vezetett, Kereszturt természetesen szintén nem érintette.

A három út közül fővonalnak csak az első tekinthető, mely szintén a Kis-Alföld, a Dunántúl és a hegyvidék közt közvetítette a forgalmat, míg a két utolsó útvonal inkább helyi jelentőségű.

4. *Vámos-Ladánynak* két vámköteles útvonala volt, u. m.

a) Amely Szántóról (ma Hont-Szántó, Hontmegyében, az Ipolyság-Bakabánya közti úton) Fegyvernekre (ma Alsó- és Felső-Fegyvernek szintén Hontmegyében) és innen Szent-Györgyre (ma Garamszentgyörgy) vezetett. Ha a térképen figyelemmel kisérjük a leírt útvonalat, látjuk, hogy az tulajdonképpen egy vargabetű, melynek szájában fekszik Ladány úgy, hogy az utasnak Ladányra való kényszerítése tiszta oktalanság és úgylátszik csakis a földesúr és vámtulajdonos érdekét szolgálta. De hát a középkori útkényszer hátránya és átka különösen ilyen vonalakon volt erősen érezhető.

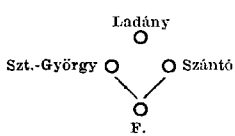

b) Már sokkal észszerübb volt a másik útvonal, mely Fegyvernekről (Ladányon át) Barsra vezetett. Mindkét útvonal helyiérdekünek tekinthető.

5. *Lévának* egyetlen vámköteles útját említi az összeírás, és ez az, a mely Podlusányból a hontmegyei Kereskénybe (ma Kis- és Nagy-Kereskény) vezetett, és a mely helyiérdekü útvonal volt.

6. Legjobban részletezi az útvonalakat a vámhelyösszeírás *Mányánál.* Ennek összesen két helyes és törvényes, egy ál-útja és 2 olyan útvonala volt, amelyen a közlekedők nem voltak kötelezve Mányát vámfizetés miatt érinteni. Az útvonalak a következők:

a) Mindazok, kik *Sarló* (ma Nagy-Sarló) felől Komjáthi vagy Nyitra felé mennek, azoknak Mányán átmenve vámot kell fizetni.

b) Akik Esztergomból Verebély felé mennek, szintén kell Mányán vámot fizetni.

c) Nagy-Sarlóról Szencse (Belleg mellett) innen Ágocs (ma talán Ágó) felé menők ál-, hamis úton járnak.

d) Azok, akik Ohaj (ma Kis- és Nagy-Ohaj), Udvard (Komárommegyében) Uj-Lóth (Looch) és Kürth (Komárommegyében) felől egészen Felső-Csornokig (Komjátitól keletre, Nyitramegyében) mennek, akár oda, akár visszamenőben Mányán vámot fizetni nem tartoznak.

e) Végül ugyancsak nem fizetnek vámot azok sem, kik Udvardról Garamszentbenedek felé mennek.

Ezen öt útvonal közül az első kettő fővonalnak tekinthető és kiegészitik egymást. E kettő ugyanis Esztergomot és Nyitrát köti össze, Verebélyen vagy Komjátin át. Ez a közlekedési vonal a Dunántul keleti része, a Dunavölgy Esztergom—Budapest stb. (délről északnak Budapest—Vácz—Esztergom) és észak-nyugat Magyarország, a Vág-völgye, továbbá Morva—Csehország—Szilézia, Brandenburg stb. közt. Ez tehát főfontosságú útvonal volt. A többi három útvonal inkább helyi jelentőségü volt.

7. *Aranyos-Maróthnál* a vámhely-összeírás ismét csak a nemleges útvonalakat sorolja föl, még pedig hármat, melyek közül egyik sem érinti Aranyos-Maróthot és így vámot sem kellett fizetni. Az útvonalak:

a) herestyén—garamszentbenedeki,

b) Oszlán vagy privigye—kereszturi és végül

c) Kövecses (ma talán Knyesicz—Zsitvakenéz) és garamszentbenedeki vagy barsi, melyek közül nagyobb jelentőségü csak az észak-déli, Privigyét, Oszlánt és Kereszturt átszelő útvonal lehetett, a többi csak helyi jelentőségü megyei út volt.

8. *Oszlánon* át két útvonal vezetett, amelyen haladók itt vámot tartoznak fizetni. Ezek:

a) A (Nyitra felől jövő) Bossányon (ma Nagy- és Kis-Bossány

Nyitra megyében) és Kis-Ugróczon át — Privigye féle vezető út, mely Oszlánt átszeli, tehát itt vámot fizetni kell.

b) Pázsit—(Oszlán)—Felfalu—Bán (ma?) felé menők Oszlánon vámot tartoznak fizetni. A két útvonal közül az első országos jelentőségü, mert Csallóközt, a Duna felső völgyét, a Nyitra folyó völgyén át összeköti az északi megyékkel és a Vág felső völgyével (Kassa és a szepesi városok felé vezető útvonallal). A második útvonal inkább csak megyei jelentőségü volt.

9. *Solymosnak* (ma is Solymos) két olyan útvonala volt, amelyen közlekedők itt vámot tartoznak fizetni. Még pedig:

a) Akik Semplech (hogy ez alatt melyik helyet érti a vámösszeírás, bajos eldönteni, mert ilyen vagy ehhez hasonló név legfeljebb Selmecz lehet, de figyelembe véve az úton fekvő helyek sorrendjét, ez Selmeczet kizárja, mert a következő hely Almás, azután Bakabánya. Ha tehát Selmeczbánya volna a kiinduló pont, akkor utána sorrendben Bakabányának, azután pedig Almásnak kellene jönni, az összeírásban pedig a sorrend olyan, mely arra enged következtetni, hogy Semlech valahol Solymos alatt volt, azután jött Solymos-Almás és Bakabánya.) Almás (ma Alsó- és Felső-Almás Hontmegyében) és Bakabánya felé mennek, Solymoson vámot tartoznak fizetni.

b) Mindazok, kik Zsembor (ma Zsemlér) felől Disznósra mennek, Solymoson vámot fizetnek. A két útvonal között az első fontosabb, mert az alsómagyarországi bányavárosok és a felső Dunavölgy közötti forgalmat ez közvetítette, a második útnak jelentősége csak helyiérdekü.

10. *Verebélyen* át egyetlen egy olyan út vezetett, a melyen haladók itt vámot tartoztak fizetni, két más útat is sorol föl az összeírás, de ezek nem érintvén Verebélyt, itt vámfizetés miatt kerülőt tenni nem is kellett. Verebély útvonalai a következők:

a) Akik Nagy-Sarló—Töhöl (Thuhul) felől mentek Verebélyen át, azoknak itt természetesen vámot kellett fizetni.

b) Akik Aranyos-Maróthról mentek Nagy-Sarlóra, azoknak Verebélyen vámot fizetni nem kellett.

c) Mindazok, akik Nagy-Sary (ma talán Nagy-Sáró) felől Nagy-Sarlóra mentek (és innen úgylátszik tovább nyugat felé) Verebélyt nem tartoztak érinteni.

Mind a három útvonal helyiérdekü és megyei jelentőségü.

11. Egyetlen vámköteles útja volt *Zsarnóczának* és ez a Velikapolya—Ujbánya közti út volt, a melyen közlekedők Zsarnóczán vámot fizettek.

12. *Zsikaván* is egyetlen vámköteles út vezetett keresztül, az útvonal maga olyan összekötő-vonalféle. Aranyos-Maróthról indul ki és Zsikaván, Gesztenden (ma Gesztőcz), Majkóczon (ma Mankócz), vagy

pedig Zalaknán (ma Kis-Aranyos v. Zlatno) át úgylátszik Nagy-Tapolcsányra, vagy Nyitra-Zsámbokréthre, szóval a nyitravölgyi fővonalba vezetett.

Ha már most összegezzük az eddigieket, arra az eredményre jutunk, hogy Bars vármegyének ezen időben hét fő országos jelentőségü útja van, e mellett a megyei úthálózat — tekintve a megye északi részének hegyes-völgyes voltát — elég sürü. Mivel a megye fekvése északról délre hosszan elnyúló, a fő útvonalak is kivétel nélkül hoszábban metszik a megyét, természetes összekötő-vonalakat képezve az ország középső és északi részei közt.

Ami az utak fölsorolását illeti, az nézetünk szerint, nem tökéletesen pontos, mert például az annyira fontos garamvölgyi fővonalat az összeírás nem említi, természetesen azért, mert azt mindenki ugyis nagyon jól ismerte, annak felsorolását, leírását tehát fölösleges munkának tartották. Tapasztaljuk továbbá ezt onnan is, hogy mikor az összeírás Ujbánya (Mons-Regius, Königsberg) törvényes királyi vámhelyhez ér, ennek utait, illetve egyetlen közismert útját a garamvölgyit egy szóval sem említi.

Újbányán kivül még három vámhelynél nem részletezi az összeírás az útvonalakat, még pedig:

1. Fenyő-Kosztolánynál, itt csak annyit mond, hogy ál-útja nincsen.
2. Felfalunál,
3. (Garam-) Szentgyörgynél, melynek törvényes vámhely volta kétséges volt, tehát előbb ezt a főkérdést kellett eldönteni és csak ezután kerülhetett a sor az útvonalra.

*

Bars vármegye ezen vámösszeíró oklevelét Borsvai Benedek, királyi ügyigazgató kérelmére írja át Mátyás király számára 1487 deczember 4-én (Nagylucsei) Orbán egri püspök és a nádor előtt folyó pörökben a király által kiküldött biró és ezt az átírt oklevelet használtuk fel a fenti sorok megírásánál.

* * *

E két vámösszeírás nemcsak gazdasági, hanem a korrajz szempontjából is érdekes. 1424-ben már folyamatban van ugyan az oligarchia emelkedése, megvan már a törekvés a hatalomrajutásra, de a központi hatalom szövetkezve a köznemesekkel és a városokkal elég erős még arra, hogy a hatalmi törekvéseket ellensúlyozni tudja. Bár Barsmegye vámhelyeit országos hírű, nagyhatalmú családok, mint a Forgáchok, lévai Csehek stb. birják, mégsem jut egyiknek sem eszébe vámhelyet akkor és ott felállítani, a mikor és a hol nekik tetszik és a mikor az esztergomi érsekség Garamszentgyörgyön a maga initiativájából vám-

helyet állít, a megye rögtön kimondja, hogy ez máskor, azelőtt nem volt (quod alias non fuissett), hogy ott az érsekség vámot szedett volna és bizonyára volt is annyi hatalma, hogy ott beszüntesse a vámszedést.

Biharmegye vámösszeírása — bár sokkal érdekesebb — mégis már a züllő állapotok hü tükre. 1520-ban már holmi apró nemesek, mint az álmosdi Csírék, Zólyomiak, Telegdiek, törvénytelen vámhelyek tulajdonosai és egészen zavartalanul szedik a saját maguk által meghatározott vámot, mélyen megvetve mindenféle törvényt, meg összeíró-bizottságot. A központi hatalom ekkor már oly gyenge, hogy szinte csoda, hogy az összeírást keresztül tudta vinni, no de ennél több nem is történt. Semmiféle adatunk sincsen arra, hogy a központi hatalom valamelyes represszáliák alkalmazását a törvénytelen vámhelyeket fentartó apró urak ellen csak meg is kisérelte volna. Igaz, hogy erre már sem ideje, sem tehetsége, sem pedig hatalma nem volt.

Szembetünő az a jelenség is, hogy míg Bars vármegyében 1424-ben csak egyetlen egy kétséges vámhely van, melynek törvényességéhez szó fért, addig Biharmegyében 1520-ban a törvénytelen vámhelyek száma 13, a kétes vámhelyek száma pedig 7. Ebből csak az következik, hogy a királyi kisebb haszonvételeket ekkor már mindenki akkor és úgy vette igénybe, amikor és ahogy neki tetszett. Ha pl. a tariffákat vesszük vizsgálat alá, amelyet — sajnos — Bars vármegyével összehasonlítani nem lehet, ott is csak azt látjuk, hogy mindenki az után és annyi vámot szedett, ami után és amennyit neki tetszett.

Szóval a központi hatalomnak bekövetkező csődje, már ekkor erősen éreztette hatását, már sűrün feltünedeztek az általános anarchia jelei, árnya azon vészes romlásnak, a mely 1526-al következett be.

* * *

Mellékletek.

I.

INQUISICIO FACTA SUPER THELONEIS IN COMITATU BIHORIENSI.

1. 5. 20.

Serenissimo principi domino et domino Ludouico Dei gracia regi Hungarie et Bohemi etc. domino ipsorum naturali graciosissimo, Joannes Scepessy de Endreed et Sigismundus Thorday de Bolch, vicecomites et quatuor iudices nobilium comitatus Byhoriensis seruicia perpetua cum fidelitate. Vestra nouerit serenitas, quod cum nos vnacum nonnullis nobilibus eiusdem comitatus Byhoriensis in possessione Zenth Janos

vocata, loco videlicet sedis nostre iudiciarie constituti fuissemus, extunc quasdam literas vestre serenitatis preceptorias nobis ac vniuersitati nobilium prenotati comitatus Byhoriensis presentarunt, quarum tenor talis est:

Ludouicus Dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. fidelibus nostris egregys et nobilibus vnuersitati nobilium comitatus Byhoriensis, salutem et graciam. Inter alia que Bachie ordinata sunt, est unus articulus de reuisione et limitacione tributorum et theloneorum conscriptus, qui vt execucioni demandetur volumus et fidelitati vestre harum serie ex deliberacione consilii nostri firmiter mandamus, quatenus statim acceptis presentibus, secundum prenotatum articulum octo probos nobiles eligatis, commitentes eisdem sub strictissimo iuramento, quibus nos quoque per presentes committimus, vt ipsi cuncta tributorum siccorum loca et que in aquis quoque exigi solent aliaque tributa pontes et repleturas habencia peragrare ac oculata fide singula conspicere deinde a vicinis et commetaneis eorundem nobilibus et ignobilibus super quantitatem exactionis huiusmodi tributorum, quantum scilicet de vno curruque equite ac pedite exigi in eisdem consueuerint, que pontes et repleturas habeant, et que simpliciter sicca sint vel aquatica, certo cercius edocere et omni modo de singulis experiri omni fauore excluso veritatem et quicquid per eos in premissis compertum fuerit sub suis ac vice comitum et iudicum nobilium sigillis dominis et assessoribus consiliariis nostris ad vigesimum diem festi beati Georgii martiris proxime venturi, fideliter rescribere debeant, quod vt faciant, vigore prenotati articuli ipsos octo viros ad hoc vrgere et coarctare debeatis. Secus facere non presumatis. Datum Bude, feria sexta proxima post dominicam oculi. Anno Domini millesimo quin gentesimo vigesimo. *Quibus exhibitis* | 1520. márcz. 16. et presentatis, nos preceptis et mandatis vestre serenitatis in omnibus obedire cupientes, vt tenemur, secundum continentiam prescriptarum literarum vestre serenitatis preceptoriarum ad premissa fideliter peragendo, octo probos et nobiles viros videlicet Michaelem de Sárand, Andream de Bodohaza, Joannem de Komadj, Nicolaum Endes de Kyszamlye, Paulum Haranghi de Ewsy, Gregorium de Pand, Ladislaum de Gezth et Valentinum Isoo de Begees fratres et consocios nostros de medio nostri eligendo et deputando ac sub striccissimo iuramento duxissemus transmittendum. Qui tandem exinde ad nos reuersi nobis retulerunt uniformiter quomodo ipsi feria tercia proxima post festum | 1520. május 8. beatorum Philippi et Jacobi apostolorum prenotatorum et aliis diebus ad id aptis et sufficientibus in prefato comitatu Bihoriensi processissent. *Et primo* ad faciem loci tributi seu thelonei domini episcopi et capituli ecclesie Varadiensis, in fini vici Swposwcza, in prefata civitate Waradiensi habite, ac tandem ad loca repleturarum prefati tributi Swposwcza pariter accessissent, ibidemque repleturas prenotati tributi eomodo reuidissent, quod prenotatum theloneum *Swposwcza* in tribus paruis riuulis in territorio eiusdem ciuitatis Waradiensis tres paruas repleturas habuisset, sed impresenciarum aqua de duabus paruis riuulis desiccata esset, et in vno aqua modica esset, licet tempore multitudinis pluuiorum vel aquarum predicte tres repleture in prenotatis tribus

paruis riuulis necesse sint, sed ordinacionem quoque eciam predictarum repleturarum diu annihilari, nisi vidisse, quod aliquando locis in eisdem repleture fuissent, et tempore quidem seccitatis non essent ipse repleture necesse. Et ex post amonitis et convocatis tam nobilibus, quam ignobilibus vicinis scilicet et commetaneis eiusdem tributi Swposwcza vt ab eisdem sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim interrogassent quantitatem exactionis huiusmodi tributi Swposwcza, qui fassi et attestati isto modo fuissent scitu, quod ipsi scirent de vno curru onerato denarios octo, curru sine onere denarios quatuor, curru in quem sales ducuntur, denarios octo et sales duos, ac eciam si homo aliquis in foro feriali eiusdem ciuitatis Waradiensis vnum pileum vel calceum comparasset et exactoribus eiusdem thelonei seu tributi Swposwcza non dixerit, ab eodem accipitur de vna olla butiri obulum vnum, de vno caseo obulum vnum, vno sale denarium vnum exigi consueuerunt. *Tandem abhinc* ad faciem loci tributi seu thelonei praedicti domini episcopi ac capituli Waradiensis in fine vici *Wenecche* in praedicta civitate Waradiensi habite processissent, ac ibidem iudicibus et iuratis euisdem vici Venecze, et expost vicinis et commetaneis eiusdem amonitis et conuocatis, ac ab eisdem sub strictissimo iuramento interrogassent seorsim et singillatim, utrum predictum tributum Venecze aliquem pontem vel repleturam haberet, racione cuius tributum ipsum illic exigitur, qui fassi et attestati scitu istomodo fuissent, quod prefatum tributum Venecze in vno paruo riuulo de fluuio Sebeskewrews decurrendo in territorio eiusdem ciuitatis Varadiensis, ac eciam in territorio possessionis Zaka, in comitatu Bihoriensi existente et adiacente in eodem riuulo pontes paruos haberet, licet penes ipsas pontes currus sine dammo ire possit, quantitatemque exactionis eiusdem tributi Venecze talimodo similiter scitu fassi fuissent, quod de vno curru onerato denarios 8, curru sine onere denarios 4, pedite et equite nihil, curru in quem sales ducuntur denarios 8, et sales duos, de curru ligato denarios 50, et piper ad valorem vigintiquinque denariorum extendendo, de pileo et aliis suprascriptis eodem modo exigi consueuerunt, predicti autem ipsi octo probi et nobiles viri vidissent predictas duas paruas pontes in eodem riuulo, bonos esse. *Deinde ad* faciem loci tributi egregii Simonis de Saka in possessione fundi, in praedicto comitatu Byhoriensi habiti accessissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem, medio iuramente seorsim et singillatim ab eisdem investigassent et resciuissent si scirent preallegato tributo fundi aliquam repleturam vel pontem habere vel habuisse in territorio eiusdem fundi, qui fassi et attestati scitu eomodo fuissent, quod ipsum tributum nullam repleturam et nullum pontem alio ubi habere scirent, excepto, quod vnum paruum pontem in vno paruulo riuulo in territorio possessionis Vasarhel terra scilicet domini episcopi Varadiensis diu paratum et annumque que fuisset, nulla ligna in eandem ordinati, sed quod rumorem huiusmodi reambulacionis et reuisionis vniuersorum tributorum in praedicto comitatu Bihoriensi exigi solitorum audire contigissent ita nouiter aedificare cepissent, vbi pons quidem non esset necesse, quia sine ponte hactenus currus in eum pacifice ire potuit et expost etiam possit, praedicti octo probi et nobiles viri electi, praedictum pontem nouiter aedificare sed nondum paratum vidissent ac

quantitatem exactionis praedicti tributi fundi fassi et attestati scitu eo modo fuissent, quod de vno curru onerato denarios octo, vno curru sine onere denarios quatuor et vnum, pediti et equiti nesciunt fateri, exigi consueuerunt. *Dehinc* autem ad faciem loci tributi egregiorum Francisci et Nicolai de Thelegd, ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent, si scirent praenotato tributo Thelegd aliquam repleturam vel pontem ex quo thelonium ipsum exigi deberetur habere vel habuisse, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod thelonium *Thelegd*, unum paruum pontem et repleturam vnam paruam in duobus paruis riuulis, sed non in territorio praedicti oppidi Thelegd, sed in territorio possessionis eorum Zaboch vocate, in praedicto comitatu Bihoriensi existentem haberet, et annum quidem fuisset, nec in ipsam repleturam, neque in ipsum pontem currus aliquis iuisset, quia super praedictis riuulis nec pons neque repletura necessaria essent, vbicunque locorum currus in eosdem ire posset et nouiter etiam quidem tam repleturam, quam pontem paratam esse, ipsi quoque octo probi et electi nobiles praefatum pontem et repleturam nouiter paratam vidissent, quantitatem exactionis eiuscemodi thelonei Thelegd eomodo fassi et attestati scitu fuissent, quod de curru onerato denarios octo, de curru sine onere denarios 4, de curru in quo sales ducuntur denarios quatuor et sales duo, vno curru ligato denarios triginta duos et piper ad valorem viginti quinque denariorum extendendo, vno pediti denarium vnum, vno equiti denarios duos, ab uno boue denarium vnum exigi soliti. *Ex hinc uero* praefati octo probi et nobiles viri electi et deputati, ad faciem possessionis egregiorum Francisci et Nicolai de Thelegd Rewelew vocate in praedicto comitatu Bihoriensi existentis habitae processissent et lacorum multitudinis aquarum fluvii Sebes *pewrews* (igy!) ad faciem loci thelonei magnifici Joannis Dragffy, in possessioni *Rew* exigi soliti ire non potuissent, sed tamen in simul amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis ipsius tributi Rew, in facie praedictae possessionis Rewlew ab ipsis sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim inuestigassent et resciuissent, quod si scirent praefato tributo Rew, in territorio suo pontes vel repleturas habere vel habuisse de quibus ipsum thelonium exigi debuisset. Qui fassi et attestati eo modo scitu fuissent, quod ipsi nec pontes neque repleturas eidem tributo Rew in presenciarum scirent, licet aliquando tam pontes, tam repleturas in duobus paruis riuulis in territorio possessionum eiusdem Joannis Dragffy Barathka et Kekenyes vocatarum fuissent, sed diu annihilari et loca earum desiccata estum eciam ipse repleture et pontes necessarie non fuissent, quia semper currus in ipsos riuulos sine damno iuissent et nunc ire possit et quantitatem exactionis praenotati thelonii Rew eomodo fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios octo, de vno curru sine onere denarios quatuor, vno curru ligato denarios quadraginta et piper ad valorem viginti denariorum extendendo, vno curru in quo sales ducuntur denarios quatuor et sales duo, equiti denarios duos et pediti denarium vnum, vno boue denarium vnum, vno equo onerato denarios quatuor exigi soliti sunt. *Ex hinc* ad faciem loci tributi domini episcopi ecclesie Varadiensis in oppido *Belenyes* in praedicto comitatu Bihoriensi existentis, exigi soliti accessissent,

ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac iudicibus et iuratis eiusdem oppidi Belenyes sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent, quod si scirent praenotato theloneo Belenyes pontes vel repleturas habere vel fuisse, qui eo modo fassi et attestati scitu fuissent, quod praenotatum theloneum Belenyes non in territorio euisdem oppidi Belenyes, sed in territorio possessionis ipsius domini episcopi Varadiensis Alsosolmus vocate in eodem comitatu Bihoriensi existentis et habite vnum pontem in vno paruo riuulo habet, et loco in eodem necesse esset, praenotati autem octo probi et nobiles viri electi manifesti vidissent praefatum pontem, quantitatem quoque exactionis huiusmodi tributi istomodo fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios octo, de curru sine onere denarios quatuor, equiti denarios duos, pediti denarium vnum et ab uno boue denarium vnum exigi soliti sunt. *Ab hinc* vero ad faciem loci tributi praefati domini episcopi et capituli ecclesiae Varadiensis in oppido *Zeplak* exigi soliti processissent ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac ab eisdem sub strictissimo iuramento diligenter inuestigassent et resciuissent si scilicet praenotata tributa Zeplak pontem vel repleturam habere, de quibus tributum ipsum illic exigitur, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praenotatum tributum Zeplak tam in territorio oppidi ipsius Zeplak, quam in territorio possessionum *Kesehaza*, *Hodos* et *Thenk* vocatarum in fluuiis[1]) Fekethe Koris et Agh vocatis haberet et praedicti etiam ipsi octo probi et nobiles viri praenotatos pontes, tam in territorio oppidi Zeplak, quam in territorio aliorum possessionum praedictarum Kessehaza, Hodos et Thenk edificatos manifeste vidissent et esse bonos ac insuper quantitatem eiuscemodi tributi Zeplak praenotato modo a praedictis vicinis et commetaneis praedicti tributi Zeplak fide eorum mediante eomodo inuestigassent et resciuissent, quod in praedicto tributo Zeplak de vno curru onerato denarios octo, curru sine onere denarios quatuor. equiti denarios duos, pediti denarium vnum, equiti oneroso denarios quatuor. Ab vna vacca denarios duos, vno porco denarium vnum, ab vno oue denarium vnum. Si autem aliquis hominum aliquam ancillam vel mulierem in praedicto oppido Zeplak in matrimonium contraxerit, exactores tributorum viginti denarios ab eodem exigi consueuerunt. *De hinc uero* ad faciem loci tributi egregiorum Luce de Thold, Ladislai Thewri et Pauli de Arthand in oppido *Thamashida* exigi soliti iuissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem tributi Thamashida, ac ab eisdem sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim diligenter inuestigassent, si scirent praedicta tributa Thamashida aliquem pontem vel repleturam in territorio eiusdem oppidi Thamashida habere, qui eomodo fassi et attestati scitu fuissent, quod praedictum tributum Thamashida vnum pontem magnum in fluuio Fekete, Kewres in territorio suo decurrendo haberet, ac eciam in duobus finis ipsius pontis duae repleturae essent.

Ad scilicet pontem et repleturas praefati octo probi et nobiles viri processissent et propriis oculis eorum vidissent bonum esse, ac insuper

[1]) A szövegben hibásan: fumis.

quantitatem exactionis eiusdem tributi praefati vicini et commetanei modo praedicto eomodo fassi fuissent, quod de vno curru onerato denarios 8, curru sine onere, denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, vna vacca denarios 2, de tribus equis oneratis denarios 21, de curru in quo duo vas vini ducuntur denarios 16, ac de curru ligato denarios 40, de curru in quo sales ducuntur denarios 8 et sales 2 exigi consueuerunt. *Tandem ad* faciem loci tributi praedicti domini episcopi ecclesie Waradiensis in oppido *Kereseer* vocato exigi soliti irruissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem et sub strictissimo iuramento ab eisdem investigassent et resciuissent, si scirent praenotata tributa Kereseer aliquem pontem vel repleturam habere, qui isto modo fassi et attestati scitu, quod ipsi scirent praenotato tributo Kereser vnum pontem magnum influuio Kereser vocato, in territorio eiusdem oppidi Kereser decurrendo habere, sed tempore siccitatis currus penes pontem ire possit praeallegati eciam octo probi et nobiles viri praedictum pontem bonum esse vidissent et insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi Kereseer praefati vicini et commetaeni eomodo fassi et attestati sub praedicto strictissimo iuramento, quod de vno curru onerato denarios 8, de curru sine onere denarios 4, de vno curru in quo duo vasa vini vehuntur denarios 16, pediti denarium 1, equiti denarios 2, de quatuor porcis denarium 1, et de curru ligato denarios 12 et piper ad valorem duodecim denariorum extendendo exigi consueuerunt. *Deinde ad* faciem loci tributi nobilium Georgii literati de Mezewgyan et alterius Georgii Horvath de Demer in possessione *Remethe* vocata exigi soliti accessissent ac ibidem amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem et sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent si scirent praenotata tributa Remethe aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu eomodo, quod praefatum tributum Remethe vnum pontem et duas repleturas in fine eiusdem pontis in fluuio Gyepes in territorio eiusdem possessionis decurrendo haberet ac etiam praedicti octo electi praedictum pontem Remethe bonum esse vidissent et insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi Remethe praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati talimodo scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, de curru sine onere denarios 4, equiti denarios 2, pediti denarium 1, curru in quo duo vasa vini ducuntur denarios 16, ab vno boue denarium vnum, de curru ligato denarios (20) XX exigi consueuerunt. *Ab inde* faciem loci tributi magnificorum Gabrielis, Ladislai et Stephani de Chak in possessione *Chepha* exigi soliti, processissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent, si scirent praedicta tributa Chepha aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praedictum tributum Chepha neque pontem nec aliquam repleturam haberet, sed simpliciter tributum ipsum Chepha siccum esset, praefati eciam octo electi, nec pontem, neque repleturam videre potuissent et insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi Chepha praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati scitu eo modo, quod de vno curru

onerato denarios 8, de curru sine onere denarios 4, de pedite denarium 1, equite denarios 2, vno curru in quo sales ducuntur denarios 2, et sal vnum. *Abinde* quod ad faciem loci tributi egregiorum Francisci et Nicolai de Thelegd in possessione *Gyapyw* vocata exigi soliti iuissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem tributi Gyapyw ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent si scirent praefata tributa Gyapyw pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu fuissent talimodo, quod praedictum tributum Gyapyw in territorio suo nullum pontem nec repleturam haberet, sed in territorio possessionis Orosy, quidam paruus pons in vno paruo riuulo Solmospathaka vocata decurrendo esset et de eodem tributum ipsum exigitur, licet currus ubicunque in praefatum riuulum ire possit, et necesse ipse pons in eodem riuulo nullo modo esset, praedicti vero octo electi et deputati, ipsum pontem certe vidissent sed non bene ordinatum, ac insuper qantitatem exactionis eiusdem tributi Gyapyw sub eodem iuramento praefati vicini et commetanei fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, curru in quo sales ducuntur denarios 2, et sal 1, vno boue denarium 1 exigi consueuerunt. *Exinde ad* faciem loci tributi magnificorum Gabrielis, Ladislai et Stephani de Chaak in oppido *Kerezthzegh* exigi soliti accessissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetanis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigando resciuissent, si scirent praefata tributa Kerezthzegh aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati istomodo fuissent scitu, quod praefatum tributum Kerezthzegh tres pontes, vnum in fluuio Sebeske-es vocato decurrendo, in territorio eiusdem oppidi Kerezthzegh, et alios duos in territorio possessionis Apathi vocate haberet, quos scilicet pontes praedicti octo probi et electi viri manifeste vidissent et bene aedificatos esse et insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi Kerezthzegh sub eodem strictissimo iuramento praedicti vicini et commetanei fassi et attestati fuissent scitu, quod de curru onerato denarios 8, currum sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, vno boue denarium 1, curru in quo duo vasa vini ducuntur denarios 16, exigi consueuerunt.

Deinde ad faciem loci tributi praedictorum dominorum de Chak in possessione *Bezermen* exigi soliti irruissent, ibidemque ammonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem investigassent et resciuissent si scirent praenotata tributa Bezermen aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati isto modo fuissent scitu, quod praedicto tributo Bezermen nullum pontem neque repleturam haberet, sed simpliciter ipsum tributum siccum esset, racione cuius tributum ipsum illic exigitur, praenotati eciam octo probi et nobiles viri electi nec pontem nec repleturam videre potuissent et insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi Bezermen praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curro onerato denarios 8, currum sine onere denarios 4, equite denarios 2, pedite denarium 1, ab vno curru in quo duo vasa vini ducuntur denarios 16 exigi con-

sueuerunt. *Demum* ad faciem loci tributi dominorum de Chak in possessione *Chekmew* exigi soliti processissent ac ibidem amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem seorsim et singillatim ab eisdem inuestigando resciuisset si scirent praefata tributa Chekmew aliquem pontem vel repleturam in territorio suo habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praedictum tributum Chekmew vnum pontem et vnam magnam repleturam in vno magno riuulo in territorio eiusdem Chekmew haberet, sed tempore estatis aqua ab eodem desiccata erit, quem pontem et repleturam praefati octo electi et deputati manifeste vidissent et bonos quidem esse et insuper quantitatem exactiontis eiusdem tributi Chekmew praedicti vicini et commetanei eiusdem sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod curru onerato denarios 8, sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, curru in quo duo vasa vini ducuntur denarios 16, vno boue denarium 1 exigi consueuerunt. *Postremum* ad faciem loci tributi dominorum de Chak, in possessione *Zekhalom* vocata exigi soliti accessissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem interrogassent si scirent praefato tributo Zekhalom aliquem pontem vel repleturam habere. Qui fassi et attestati scitu eomodo fuissent, quod praedictum tributum Zekhalom nullum pontem nec repleturam in territorio suo haberet, sed excepta hac repletura, quam in magno riuulo in territorio possessionis Chekmew prefate inter duas repleturas magnas haberet, sed tempore siccitatis aqua ab eodem desiccata erit, ac etiam praedicti et nobiles viri illam repleturam manifeste vidissent et bene esse aedificatam et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Zekhalom praefati vicini et commetanei sub eodem strictissimo iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, de curru sine onere denarios 4, pedite (denarium) 1, equite denarium 1, vno boue denarium 1 exigi consueuerunt. *Preterea ad* faciem loci tributi dominorum de Chak in possessione *Karol* exigi soliti processissent ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent si scirent praefata tributa Karol aliquem pontem vel repleturam habere in territorio suo, qui fassi et attestati istomodo fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, de curru sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, uno boue denarium 1, curru in quo duo vasa vini ducuntur denarios 16, exigi consueuerunt. *Tandem* ad faciem loci tributi egregii Simonis de Saka in possessione *Orrod* exigi soliti accessissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento ab eisdem inuestigassent et resciuissent, si scirent praefato tributo Orrod aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati isto modo fuissent scitu, quod praefatum tributum Orrod, in territorio eiusdem Orrod duas repleturas et vnum pontem in tribus magnis riuulis haberet, licet non bene paratas, praedicti etiam octo probi et nobiles viri tam repleturas, quam pontem manifeste sed non bene aedificatos vidissent, licet in locis necessariis esset ac insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi Orrod praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati

fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 2, pedite denarium 1, equite denarium 1, ab vno boue denarium 1. *Abhinc uero* ad faciem loci tributi eiusdem Simonis de Saka in possessione *Chekelhida* exigi soliti accessissent ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent, si scirent praefato tributo Chekelhyda aliquem pontem vel repleturas habere, qui fassi et attestati istomodo fuissent scitu, quod praedictum tributum Chekelhida tam pontem quam repleturas in territorio suo in magnis riuulis et in locis necessariis haberet, licet non bene ordinatas, quem scilicet pontem et repleturas praenotati octo electi et deputati manifeste vidissent, sed non bene ordinatas, ac insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi Chekelhyda praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu istomodo, quod de vno curru onerato denarios 2, de curru sine onere denarium 1, pedite denarium 1, equite denarium 1, vno boue denarium 1, exigi consueuerunt. *Exhinc ad faciem* loci tributi Ladislai Thwri et Petri Pazman in possessione *Zamayon* vocata exigi soliti irruissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent, si scirent praenotato tributo Zamayon aliquem pontem vel repleturam in territorio eiusdem habere, qui fassi et attestati istomodo fuissent scitu, quod praedictum tributum Zamayon neque pontem nec repleturam habuit, sed quod rumor reuisionis et reambulacionis universarum tributorum in praefato comitatu Bihoriensi audire contigissent, ita nouiter aedificare cepisset et in tali quoque riuulo vbi neque pons, neque repletura necessaria essent, quia currus per eundem riuulum sine damno semper ire possit, quemquidem pontem praenotati octo probi nouiter aedificatum cepisse et nondum paratum vidissent et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Zamayon praedicti vicini et commetanei sui sub eodem iuramento fassi et attestati istomodo fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, curru sine onere denarios 4, pedite (denarium) 1, equite denarios 2, vno boue denarium 1, curru in quo duo vasa vini ducuntur denarios 16, exigi consueuerunt. *Exinde* ad faciem loci tributi domini voiuodae Transsyluaniensis in possessionem *Gaborian* vocata exigi soliti accessissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento ab eisdem seorsim et singillatim inuestigassent et resciuissent, si scirent praefata tributa Gaboryan aliquem pontem vel repleturam in territorio suo habere, qui fassi et attestati istomodo fuissent, quod praedictum tributum Gaboryan tam pontem, quam repleturam in fluuiis Kyskeres et Berekyo nominatis et in locis quidem necessariis haberet, quem scilicet pontem et repleturam praedicti tributi Gaboryan praedicti octo probi et nobiles viri bene ordinatos et aedificatos vidissent et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Gaboryan praenotati vicini et commetanei eiusdem tributi Gaboryan sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, de curru sine onere denarios 4, curru in quo sales ducuntur denarios 4 et sal 1, equite denarios 2, pedite denarium 1 exigi consueuerunt. *Abhinc ad*

faciem loci tributi egregiorum Joannis Bayomy et Colomanni Dolhay in possessione *Henczhida* exigi soliti processissent, ibique ammonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo juramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent si scirent praeallegata tributa Henczhida aliquem pontem vel repleturam in facie eiusdem habere, qui fassi et attestati istomodo fuissent scitu, quod praefatum tributum Henczhida vnum magnum pontem in fluuio Berekyo in facie eiusdem tributi haberet, praefatumque pontem eiusdem tributi Henczhida praefati octo probi bene ordinatum vidissent et insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi Henczhida praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, vno curru ligato denarios 12, curru sine onere denarios 4, equite denarios 2, pedite denarii (!) 1 ab vno boue obulum exigi consueuerunt. *Deinde ad faciem* loci tributi egregii Joannis de Zthar in eadem possessione *Zthar* exigi soliti accessissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent si scirent praefata tributa Zthar pontem habere, qui istomodo fassi et attestati fuissent scitu, quod praefatum tributum Zthar tres pontes magnos in fluuio Berekyo in facie eiusdem haberet. Quos scilicet pontes ipsi quoque octo viri electi bono modo ordinatos vidissent. Et insuper quantitatem exactionis tributi Zthar praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 8, de curru ligato denarios 12, curru sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, de quatuor porcis denarium 1, de curru in quo sales vehuntur denarios 8 et sal 6 exigi consueuerunt. *Exinde* ad faciem loci tributi egregii Andreae Chwren de Almosd in possessione *Chalanos* exigi soliti iuissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim ac singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent si scirent praefata tributa Chalanos pontem vel repleturam alicubi habere, qui fassi et attestati fuissent scitu, quod ipse nullum pontem nec repleturam eidem tributo Chalanos habere scirent, racione cuius tributum illic exigitur, sed simpliciter tributum ipsum Chalanos siccum esset, et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Chalanos praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento tali modo fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 4, curru sine onere denarios 2, equite denarium 1, pedite obulum 1, ab vno boue obulum exigi consueuerunt. *Demum ad* faciem loci tributi egregii Thomae Pethew in possessione *Pelbarthyda* vocata exigi soliti irruissent, ac ibidem amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem et sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent, si scirent praefata tributa Pelbarthyda pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati fuissent scitu, quod praelibatum tributum Pelbarthyda nullum pontem neque repleturam haberet, licet loca praefati tributi sint aquatica, eo quod pontem in fluuio Berekyo penes possessionem Pelbarthyda decurrendo habere possit, praedicti uero electi eo modo reuidissent quemadmodum vicini et commetanei fassi et attestati fuissent et

insuper quantitatem exactionis eiuscemodi tributi Pelbarthyda praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati talimodo scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios 4, curru sine onere denarios 2, equite denarium 1, pedite obulum exigi consueuerunt. *Tandem ad* faciem loci tributi egregii Pauli de Artand in possessione *Kereky* exigi soliti iuissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent, si scirent praefata tributa Kereky alicubi pontes vel repleturas habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praefatum tributum Kereky duas pontes et vnam repleturam in fluuio Kyskeres decurrendo et in vno riuulo in territorio possessionum Kereky et Adam vocatarum existendo haberet. Quos scilicet pontes et repleturam praedicti octo electi bono modo esse vidissent, et insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi Kereky praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru onerato denarios 2, curru sine onere denarium 1, equite et pedite denarium 1 exigi consueuerunt. *Abhinc* ad faciem loci tributi domini episcopi ecclesiae Varadiensis in oppido *Byhar* vocato exigi soliti accessissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent si scirent praefata tributa Wywar[1]) pontes vel repleturas habere, qui fassi et attestati isto modo scitu fuissent, quod praelibatum tributum Wywar[2]) nullum pontem neque repleturas haberet racione cuius tributum ipsum illic exigitur, sed simpliciter loca eiusdem tributi sicca essent, licet duo pontes parui in oppido Byhar[3]) essent, sed non in tali loco, racione cuius tributum ipsum illic exigi debetur, quia vnus in sicca terra et alius in vno paruo riuulo sed non in via publica aedificatus esset, praedicti vero electi eodemmodo pontes paratos esse vidissent, quemadmodum vicini et commetanei fassi fuissent, ac insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi Byhar praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de uno curru onerato denarios 8, curru sine onere denarios 4, curru ligato denarios 75, equite denarium 1, exigi consueuerunt.

Exinde ad faciem loci tributi egregii Joannis Zolomy in oppido *Zekelhyd* exigi soliti accessissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem, ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent si scirent praefata tributa Zekelhyd pontes vel repleturas habere, qui istomodo scitu fassi et attestati fuissent, quod praedictum tributum Zekelhyd duos pontes et duas repleturas in territorio suo et in locis necessariis haberet, quos pontes et repleturas ipsi octo electi manifeste vidissent et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Zekelhyd praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios 8, sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite

1) hibásan Bihar helyett.
2) Itt is még Ujvárnak írva.
3) Azonban e helyen az Wywar, Byharra van javítva.

denarios 2, vno boue denarium 1, et de curru in quo sales ducuntur denarios 4 et sales 2 exigi consueuerunt. *Postremo ad* faciem loci tributi Clementis Zenassy in possessione *Balyogh* exigi soliti processissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictisimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent si scirent praefatum tributum Balyogh pontem habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praefatum tributum Baliog vnum magnum pontem in fluuio Berekyo penes possessionem Balogh decurrendo habere, quem scilicet pontem praenotati electi et nobiles viri bene ordinatum esse vidissent ac insuper quantitatem exactionis tributi Balogh praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios 8, curru in quo sales ducuntur denarios 3 et sales duo, curru sine onere denarios 3, equite denarios 2, pedite denarium 1, ab vno boue denarium 1, curru ligato denarios 16, vno porco denarium 1, exigi consueuerunt. *Demum ad* faciem loci tributi dominorum de Chak in oppido *Zalard* exigi soliti irruissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento ab eisdem seorsim et singillatim inuestigassent et resciuissent, si scirent praelibato tributo Zalard pontem esse vel fuisse, qui fassi et attestati eomodo scitu fuissent, quod praedictum tributum Zalard duas pontes in fluvio Berekyo penes oppidum ipsum Zalard decurrendo, et in fine illarum pontium vtraque parte repleturas haberet, quos pontes ipsi eciam octo nobiles et electi viri bono modo paratos dedissent, et insuper quantitatem exactionis eiusmodi tributi praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento tali modo fassi et attestati fuissent quod de vno curru onerato denarios 3, de curru ligato denarios XXXII, curru sine onere (denarios) 4, pedite (denarium) 1, equite denarios 2, ab vno boue denarium 1 exigi consueuerunt. *Tandem ad* faciem loci tributi egregii Pauli de Arthand, in oppido *Diozegh* exigi soliti processissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis scilicet et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent se scirent praefata tributa Diozegh pontes vel repleturas habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praedictum tributum Diozegh nullum pontem neque repleturam haberet, sed tributum ipsum aquaticum esset, praedicti octo electi et nobiles viri eodem modo vidissent, ac insuper quantitatem exactionis eiusdem tributi Dyozegh, praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios 8, curru sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, de vno boue denarium 1, exigi consueuerunt. *Demum ad* faciem loci tributi magnifici Joannis Dragffy in possessione *Zelthartho* vocata exigi soliti irruissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent, si scirent praedicto tributo Zelthartho aliquem pontem vel repleturam habere qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praedictum tributum Zelthartho nullum pontem neque repleturam alicubi haberet, sed tributum ipsum simpliciter esset siccum, praedicti eciam electi et nobiles viri nullum praefato tributo Zelthartho habere vidissent pontem, et insuper

quantitatem exactionis huiusmodi tributi Zelthartho praedicti vicini et commetanei, sub eodem iuramento talimodo fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onereto in quo sales ducuntur denarios 4, et sales duo, curru sine onere denarios 4, equite denarios 2, pedite denarium 1, de curru onerato denarios 8, uno boue denarium 1, de quatuor porcis denarium 1, et du curru mercatorum denarios 4, exigi consueuerunt. *Abinde* quod ad faciem loci tributi dominorum de Chak in oppido *Margythaffalwa* vocato exigi soliti accessissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem, ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent si scirent praefata tributa Margithafalua pontes vel repleturas habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praelibatum tributum Margythaffalwa duos pontes in duobus paruis riuulis penes oppidum ipsum Margithafalwa existentibus et decurrentibus haberet. licet in eisdem riuulis ipsi pontes necessarii essent ac praefati octo nobiles viri electi ipsos pontes bene paratos esse vidissent, ac quantitatem exactionis huiusmodi tributi Margithaffalwa praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod de uno curru onerato denarios 4, de curru in quo sales ducuntur denarios 2, et sales duo, curru sine onere denarios 4, pedite denarium 1, equite denarios 2, vno boue denarium 1, curru mercatorum denarios 4 exigi consueuerunt. *Dehinc* ad faciem loci tributi Capituli ecclesiae Waradiensis in oppido *Zalach* exigi soliti iuissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent si scirent praefato tributo Zalach pontes vel repleturas habere, qui fassi et attestati scitu istomodo fuissent, quod praefatum tributum Zalach tres pontes super tribus riuulis lutosis et quidem in locis necessariis in territorio scilicet oppidi Zalach haberet, praedicti vero octo nobiles electi viri non bono modo ordinatos esse vidissent et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Zalach praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati istomodo fuissent scitu, quod de vno curru in quo sales ducuntur denarios 4, et sal 1, de vno curru in quo vina ducuntur denarios 4, curru sine onere denarios 2, equite denarios 2, vno boue denarium 1 exigi consueuerunt. *Tandem ad* faciem loci tributi egregii Joannis Zolyomy in possessione *Semyen* exigi soliti accessissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent si scirent praefato tributo Semyen pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu fuissent quod praedictum tributum Semyen nullum pontem neque repleturam haberet, sed simpliciter tributum ipsum Semyen siccum esset, praenotati octo nobiles electi viri nullum pontem neque repleturam eiusdem tributi Semyen vidissent ac insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Semyen praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru in quo sales ducuntur denarios 8 et sales duo, de curru sine onere denarios 4, equite denarium 1, pedite obulum, ab vno boue denarium 1 exigi consueuerunt.

Abinde ad faciem loci tributi egregii Joannis Zolyomy in posses-

sione *Wamosperch* exigi soliti accessissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent se scirent praefato tributo Wamosperch pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praelibatum tributum Wamosperch nullum pontem neque repleturam alicubi haberet, sed simpliciter tributum ipsum siccum esset, praefati octo, probi et nobiles viri nullam repleturam neque pontem vidissent eidem tributo habere, et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Wamosperch, praedicti vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno onerato curru denarios 8, de curru sine onere denarios 4, equite denarium 1, duo boue denarium 1, de vno homine, qui in aliquem possessionem de aliquo loco in ipsam possessionem Vamospercz ire haberet denarios 40 exigi consueuerunt. *Ex hinc* ad faciem loci tributi magnifici Andreae de Bathor in possessione *Letha* exigi soliti iuissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim vel singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent, se scirent praenominato tributo Letha aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praefatum tributum Letha nullum pontem neque repleturam haberet, sed tributum ipsum simpliciter siccum esset, praedicti vero octo nobiles electi viri nec pontem neque repleturam habere vidissent. Et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Letha praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento istomodo fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onerato denorios 8, curru sine oncre denarios 4, curru in quo sales ducuntur denarios 2 et sal vnum, vno boue obulum et curru ligato denarios 4 exigi consueuerunt. *Demum ad* faciem loci tributi egregii Thome Pethew in possessione *Rezeghe* exigi soliti accessissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent, si scirent praefato tributo Rezeghe aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu fuissent, quod praefatum tributum Rezeghe nec pontem nec repleturam alicubi haberet, sed simpliciter tributum ipsum siccum esset, praenotati octo probi et nobiles viri electi nullum pontem et repleturam habere vidissent et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Rezeghe praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati fuissent scitu, quod de vno curru, in quo sales ducuntur denarios 2 et sales 2, curru onerato denarios 8, curru sine onere denarios 4, equite denarios 2, pedite denarium 1, et vno boue denarium $^1/_2$ exigi consueuerunt. *Postremo ad faciem* loci tributi domini Wayvode Transyluaniensis in possessione *Samsom* vocata exigi soliti irruissent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem, ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent, si scirent praefato tributo Samsom aliquem pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu istomodo fuissent, quod praelibatum tributum Samson nec pontem neque repleturam alicubi haberet, sed simpliciter tributum ipsum siccum esset, praenotati autem octo probi et nobiles viri electi, praedicto tributo Samson nullum pontem neque

repleturam habere vidissent, et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Samson praedicti vicini et commetanei eiusdem sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios 4, curru sine onere denarios 2, pedite denarium 1, equite denarium 1, de curru ligato denarium 8, et de ducentibus porcis denarios 12 exigi consueuerunt. *Ab hinc vero* ad faciem loci tributi domini Waiuode Transsyluaniensis in oppido *Debreczen* exigi soliti accessissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent, se scirent praefato tributo Debreczen pontem vel repleturam habere, qui fassi et attestati scitu fuissent istomodo, quod praefatum tributum Debreczen nullum pontem neque repleturam alicubi haberet, sed tributum ipsum Debreczen simpliciter siccum esset, praeallegati octo nobiles et electi viri praefato tributo Debreczen nullum pontem neque repleturam habere vidissent et insuper quantitatem eiuscemodi tributi Debreczen praefati vicini et commetanei eiusdem sub eodem iuramento fassi et attestati scitu fuissenti talimodo, quod de vno curru onerato denarios 8, de curru sine onere denarios 4 exigi consueureunt. *Exhinc vero* ad faciem loci tributi egregii Thome Pethew in oppido *Derechke* exigi soliti accessissent, ibique amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent, si scirent praefato tributo Derechke pontem vel repleturam alicubi habere, qui fassi et attestati scitu istomodo fuissent, quod praefatum tributum Derechke nullum pontem neque repleturam alicubi haberet, sed tributum ipsum simpliciter siccum esset ac praenotati eciam octo probi et nobiles viri electi et deputati nullum pontem neque repleturam habere vidissent et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Derechke praefati vicini et commetanei sui sub eodem iuramento fassi et attestati scitu comodo fuissent, quod de vno curru onerato denarios 8, et de curru sine onere denarios 4, pedite obulum vnum, equite denarium 1, ab vno boue denarium 1, et de curru in quo sales ducuntur denarios 2 et sal 1 exigi consueuerunt. *Demum ad* faciem loci tributi egregii Sigismundi Thorday de Bolch in eadem possessione *Bolch* exigi soliti accessisent, ibidemque amonitis et conuocatis vicinis et commetaneis eiusdem ac sub strictissimo iuramento seorsim et singillatim ab eisdem inuestigassent et resciuissent se scirent praefato tributo Bolch pontes vel repleturas habere, qui fassi et attestati scitu istomodo fuissent, quod praefatum tributum Bolch quatuor pontes, tres, in fluuio Berekyo penes praedictam possessionem Bolch decurrendo et vnum in territorio possessionis Kekes in uno magno riuulo lutoso et in locis necessariis haberet quos scilicet pontes praedicti octo et nobiles viri electi et deputati habere vidissent et insuper quantitatem exactionis huiusmodi tributi Bolch praefati vicini et commetanei sub eodem iuramento fassi et attestati talimodo scitu fuissent, quod de vno curru onerato denarios 6, de vno curru sine onere denarios 2, equite denarium 1, pedite obulum 1, de quinque porcis denarium 1, exigi consueuerunt. Quibus determinatis praefatamque fassionem praedictorum octo proborum et nobilium virorum per

nos ad reambulationem reuisionemque vniuersorum tributorum seu theloneorum in isto comitatu Bihoriensi exigi solitorum, eligendo et deputando, nobis in relacione factam literisque nostris inseri ac sigillis notris et iudicibus nobilium eiusdem comitatus Bihoriensis consignari pro finali deliberatione reuisioneque et determinatione eiusdem, eidem nostre serenitati ad vigesimum diem festi beati Georgii martyris proxime transacti fideliter rescribi fecimus transmittendo. Datum | 1520. május 13. in possessione Zenth-Janos praedicta loco videlicet sedis nostrae iudiciariae, feria tercia proxima post festum Sacri Penthecostes. Anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo. | 1520. május 29.

Eredetije papiron 33 oldalon, egyszerű másolatban. Signaturája MODL. 23.348. Régi jelzete Neo Reg. Acta fasc: 632 No. 43. — Kívül ez a megjegyzés olvasható: „Originalis hujus paris inquisitio cum reliquis actis ad controversa bona episcopatus et capituli Magno-Varadiensi spectabili domino causarum regalium directori submissa est, in anno 1769."

II.

1487 deczember 4. Buda. Orbán egri püspök, királyi kincstárnok s a nádor előtt folyó pörökben a király által kiküldött bíró, Garai Miklós nádornak 1424 október 19-én Bars vármegyének Barson tartott közgyülésén kelt oklevelét, melyet Lévai Cseh Jánosnak az esztergomi érsekség tisztjei ellen a vámfizetés miatt folyó pörében Csehnek ügyvéde Pelényi Pál bemutatott és amelyen Garay nádor a barsmegyei alispánok, szolgabírák és esküdtek eskü alatt tett előádása folytán a Barsmegyében Mányán, Verebélyen, Ujfalun, Herestyénen, Maróthon, Zsitván, Kereszturon, Fenyő-Kosztolányon, Oszlánban, Felfalun, Zsarnóczán, Ujbányán, Solymoson, Léván, Ladányban és Barson a királyt, az esztergomi érseket, a Cseh és Forgách-családot, Oszláni Lázárt és Leustach nádor fiát Györgyöt illető törvényesen fennálló vámok és azok jogköre iránt bizonyságot tesz, Borsvai Benedek királyi ügyigazgató kérelmére a király részére szóról-szóra átírja.

Nos Vrbanus electus et confirmatus ecclesie Agriensis, thesaurarius regius, ac in causis inpresentia palatinali vertentibus per serenissimum principem dominum Mathiam Dei gratia regem Hungarie Bohemie etc. ducemque Austrie dominum nostrum gratiosissimum iudex deputatus, memorie commendamus quod cum in causa inter egregium Johannem filium Ladislai filii Petri Cheh de Lewa ut actorem ab una, ac inter officiales et tributarios archiepiscopatus ecclesie Strigoniensis ut in causam attractos ab alia partibus, ratione tributorum seu theloniorum in presentibus octavis festi beati Michaelis archangeli, nostri in presentia vertente et habita, quedam litere olim domini Nicolai de Gara alias palatini priuilegialiter emanate, sigillo eiusdem authentico in pendenti vallate, per Paulum de Pellyen legitimum procuratorem antefati Johannis de Lewa coram nobis in iudicio fuissent exhibite. Mox magister Benedictus de Borsua director causarum dicti domini nostri regis

in persona eiusdem nostram exurgendo in praesentiam et[1]) paria earundem literarum predicti domini Nicolai de Gara priuilegialium in transcripto[2]) literarum nostrarum eidem domino nostro regi postulauit dari ad cautelam. Quarum tenor talis est: *Nos* Nicolaus de Gara regni Hungarie palatinus et iudex Comanorum. Memorie commendamus, quod in congregatione nostra generali universitati nobilium comitatus Borsiensis[3]) feria secunda in festo videlicet beati Dionysii martyris, prope opidum Bors celebrata Blasius de Vanp[4]) de medio aliorum exurgens in persona domini nostri regis Sigismundi proposuit eomodo. Quomodo in nonnullis possessionibus predicti comitatus tributa exigerentur[5]) exquibus quedam vera et quedam iniusta[7]) haberentur, unde ipse[6]) in dicti domini nostri regis persona de veritate et falsitate huiusmodi tributorum, tramitumque et viarum earundem falsarum scilicet et verarum, per vicecomitem, iudices nobilium, iuratosque assessores [dicte nostre congregacionis vellet edoceri, petens nos hiis dictis nomine et inpersona dicti domini nostri regis, ut superinde eosdem vicecomitem, iudices nobilium, iuratosque assessores][8]) requirere dignaremur. Quodque nos ipsos vicecomitem[9]), iudices nobilium, iuratosque assessores communi iustitia obseruata super premissis requisitos habuissemus, iidem ad fidem eorum Deo debitam fidelitatemque dicto domino nostro regi, suoque sacro diademati conservandam[10]), pro dicenda veritate et iusticia observanda, tacto dominice crucis ligno[11]) nobis prestitam taliter affirmarunt[12]), quod tributum in possessione *Manya* Petri Forgach et filiorum Nicolai similiter Forgach esset tributum ab antiquo institutum, cuius vie taliter distinguerentur, quod quicunque de possessione Sarlo versus possessionem Kompjáthy[13]) aut Nitriam transirent, illi in dicta Manya, pro solutione tributi intrare[14]) deberent. Item quicunque de possessione Sarlo predicta usque possessionem Zenche transirent, et de Zenche ad Agoch transirent, illi in falsa via tributi de ipsa Manya ambularent, Item qui-

[1]) *et* Telekinél hiányzik.

[2]) Ezen oklevél eredetije Esztergomban a primási levéltárban őriztetik fasc. 6. No. 2. jelzet alatt, az itt közölt Mátyáskori átiratnak eredetijét pedig a m. kir. Országos levéltár Dl. 11570. jelzet alatt őrzi, mely adatokat ngos Csánki Dezső dr. orsz. levéltárnok úr közölvén velem, fogadja ezúton is hálás köszönetemet. — Kiadták ezen oklevelet, de számtalan hibával, kihagyásokkal, ismétlésekkel: Fejér C. D. X. 6. 658. és kk. ll. továbbá Teleki: a Hunyadiak kora XII. 364. és kk. ll. Úgy látszik, az eredeti oklevelet Fejér sem látta, Teleki pedig Hevenesi másolataiból veszi. A fenti transcripto helyett Tel. hibásan transumpto.

[3]) Fejérnél és Telekinél mindenütt Barsiensis, B*a*rs, míg az eredetiben B*o*rs.

[4]) Fejérnél Vano, Telekinél Vacio, az eredetiben határozottan Va*np* látszik.

[5]) Fejérnél exigerent.

[6]) Fejérnél invera.

[7]) Fejérnél és Telekinél ips*i*.

[8]) Fejérnél és Telekinél a [—] rész egészen ki van hagyva.

[9]) Fejérnél és Telekinél Quo*modo* vos ipsos vicecomit*es*.

[10]) Fejérnél és Telekinél *ob*seruandam.

[11]) Fejérnél és Telekinél crucis *signo*.

[12]) Fejérnél és Telekinél confirmarunt.

[13]) Fejérnél és Telekinél Komiathi.

[14]) Telekinél és Fejérnél közölt „*tenerentur ac*" (deberent) a szövegben hiányzik.

cunque de possessionibus Ohay,[1]) Uduard, Looch et Kvrth[2]) usque possessionem Felsewchornok[3]) transirent et deinde reuerterentur, illi ad solutionem tributariam in ipsa Manya exigi solitam intrare non tenerentur. Item quicunque de possessione Oduard versus Sanctum Benedictum transirent, illi ad solutionem tributariam in dicta Manya exigi solitam intrare non deberent, Item quicunque de ciuitate Strigoniensi versus possessionem Verebel transirent, illi ad solutionem tributariam in dicta Manya intrare derebent. Item tributum in possessione *Verebel* archiepiscopatus Strigoniensis tributum ab antiquo fuisset institutum, cuius vie eo modo haberentur, quod quicunque de possessione Nagy Sary versus predictam Sarlo[4]) transirent, illi ad solutionem tributariam in dicta[5]) Verebel exigi solitam intrare non tenerentur. Item quicunque de possessione Maroth versus dictam Sarlo transirent, illi etiam non tenerentur intrare ad solutionem tributariam in dicta Verebel exigi solitam Item quicunque de dicta possessione Sarlo ad possessionem Thuhul transirent, illi ad solutionem tributi[6]) in dicta Verebel exigi solitam intrare deberent.[7]) Item in possesionibus *Wyfalu* et *Heresthien*[8]) vocatis dictorum filiorum Forgach tributa antiqua haberentur, quorum vie sic limitarentur, quod quicunque de ipsa possessione Wyfalw versus (villam Maroth eorundem filiorum Forgach transirent, illi ad solutionem tributi in dicta possessione Herestyén exigi soliti intrare non tenerentur. Item quicunque de eadem possesione Wyfalu versus)[9]) Sanctum Benedictum transirent, illi ad solutionem tributi in dicta villa Herestjen exigi soliti intrare non tenerentur. Item quicunque de possessione Maroth versus partes possessionum Gymes et Kolon[10]) vocatarum transirent, illi ad dictum tributum in dicta villa Herestjen exigi solitum intrare non tenerentur. Item tributum in dicta villa *Maroth* predictorum[11]) filiorum Forgach esset ab antiquo institutum. Quicunque vero de dicta[12]) possesione Herestyén ad Sanctum[13]) Benedictum transirent, illi in dicta Maroth pro soluendo tributo intrare non tenerentur. Item quicunque de possessione Keuesech[14]) ad Sanctum Benedictum aut ad dictum opidum Bors transirent, illi ad solucionem tributi in dicta Maroth exigi soliti[15]) intrare deberent. Item quicunque de possessione Ozlyan[16]), aut de oppido

[1]) Nem, „de possess*ione* Ohaj. etc."
[2]) A szövegben „Loo chet Kyrth" nem pedig Loch et Kwrth.
[3]) Nem „Felsew*th*ornak" vagy mint Fejér: Felsotharnok.
[4]) A szövegben *Sarló*; Telekinél kimaradt.
[5]) In dicta ... és nem „in possessione Verebel".
[6]) És nem „solutionem trib*utariam*".
[7]) Telekinél rosszul: tenerentur, helyébe jön *deberent.*
[8]) A szövegben „et Heresthien".
[9]) Teleki kétszer leírja azt a részt, amely (—) jel közt van.
[10]) Telekinél *Polon.*
[11]) És nem „predict*a*rum".
[12]) Nem pedig „de eadem", mint Telekinél.
[13]) A szövegben ki van írva, Teleki csak *S*-t ir.
[14]) És nem *Kenesicz,* mint Teleki vagy pláne Herestyén, mint Fejérnél; Sanctum itt is kiirva, Telekinél *S.*
[15]) Teleki és Fejér: illi ad dictum tributum in dicta Maroth exigi solitum intrare stb.
[16]) Nem pedig Ozlan.

Preuge[1]) versus villam Kereztur transirent, illi ad solutionem tributi in dicta villa[2]) Maroth exigi soliti intrare non tenerentur. Item tributum in possessione *Sykwa*[3]) ad castrum Hrasso[4]) pertinente esset ab antiquo institutum, quicunque vero de ipsa possossione Maroth ad Geztend et ad Majkoch ac ad Zalakna transirent, illi ad solutionem tributi in dicta Sykwa[5]) (exigi) soliti intrare deberent. Item tributum in villa *Kereztur* ad idem castrum pertinente[6]) esset ab antiquo institutum, quicumque autem de possessione Nogugroch[7]) ad Wybanya transtirent, illi ad solutionem tributi in villa Fenyew Koztolany exigi solitum intrare tenerentur. Item in eadem villa *Fenyew Koztolany* ad prefatum castrum pertinente antiquum tributum esset,[8]) sed viam falsam non haberent. Item quicumque de possessione Velkypolya ad Sanocha[9]) transirent, illi ad tributum de Kereztur intrare non tenerentur. (Item quicumque de possessione Nogugroch versus villam Zkychen[10]) transirent, illi ad tributum in dicta Kereztur exigi solitum intrare tenerentur. Quicumque vero de eadem villa Zkychen versus villam Lewes[11]) transirent illi ad dictum tributum de Kereztur similiter intrare tenerentur)[12]). Item tributum in villa[13]) *Ozlan* Lazarj de eadem[14]) exigi solitum esset ab antiquo insitutum. Quicumque autem de possessione Bassan[15]) ad villam Kisugroch et deinde ad oppidum Preuge[16]) transirent illi ad solutionem tributi in dictam villam Ozlan exigi solitam[17]) intrare tenerentur. Item quicunque de possessione Pasyth[18]) versus villam Felfalu et deinde ad Banya[19]) transirent, illi in[20]) villam Ozlan ad solutionem tributi intrare[21]) tenerentur. Item in dicta villa *Felfalw*, Georgii filii Leustachii[22]) palatini fuisset esset tale[23]) antiquum tributum, quod quicunque ex comprovincialibus ad sylvam pro lignis portandis transirent, de quolibet curru illi duos denarios solum solvere deberent. Item in villa *Sarnocha* Petri

1) És nem: Priuigye, mint Teleki és Fejér adja.
2) A „*villa*" Telekinél és Fejérnél kimaradt.
3) Nem Sytwa.
4) Teleki és Fejér *Honth*-ot írnak.
5) Sykwa a helyes, utána (exigi) a szövegben hiányzik.
6) Nem pertinenti, mint Teleki.
7) Teleki és Fejér hibásan és következetesen *Novigradot* ír.
8) Telekinél es Fejérnél hibásan: „pertinente esset ab antiquo institutum".
9) Telekinél és Fejérnél hibásan: Velkopolya és Zarnocza következetesen.
10) Nem pedig Zkiechen.
11) Fejérnél és Telekinél „Lewa".
12) A (—) jel közötti részt Teleki ismétli.
13) A *villa* szó Telekinél kimaradt.
14) Telekinél de eadem „*in eadem*" ez a szövegben hiányzik.
15) Nem pedig Bossany.
16) Telekinél ismét Priuigye.
17) Telekinél és Fejérnél „exigi soliti".
18) Nem pedig Patit.
19) Nem Bajna, hanem a szöveg szerint Banya.
20) Telekinél „*ad* villam".
21) Telekinél és Fejérnél „*deberent ac*" tenerentur, a szövegben azonban csak *tenerentur* olvasható.
22) Fejérnél és Telekinél „Eustachii".
23) Fejérnél és Telekinél „esset similiter antiquum" stb.

Cheh esset tributum ab antiquo.[1]) Quicunque autem[2]) de possessione Velykapolya[3]) versus Vybanya transirent, ad solutionem tributi in[4]) dicta *Sarnocha* exigi soliti intrare[5]) tenerentur. Item tributum in dicta *Vybanya* domini nostri regis exigi solitum esset ab antiquo institutum. Item tributum in possessione *Solmus*[6]) prefati Petri Cheh esset ab antiquo institutum, quicunque vero de possessione Semplech versus Almas transirent, et deinde ad Bakabanya,[7]) illi ad solutionem tributi in[8]) dicta Solmus exigi soliti intrare tenerentur, illi etiam, qui de possessione Sembor[9]) ad villam Dyznos venirent,[10]) similiter in dictum tributum de Solmus intrare tenerentur. Item tributum in possessione *Lewa* eiusdem Petri Cheh exigi solitum esset ab antiquo,[11]) quicunque autem de possessione Podlosan versus possessionem Kereskeny transirent, illi ad solutionem tributi in dicta Lewa exigi soliti intrare tenerentur. Item tributum in villa *Ladany* eiusdem Petri Cheh esset tributum ab antiquo, quicunque enim[12]) de possessione Zantho versus villam Feguernek[13]) et deinde ad Zenthgurgh[14]) transirent, illi ad solutionem tributi in dictam villam Ladany intrare tenerentur. Item quicunque de Feguernek versus dictum oppidum Bors transirent, illi similiter ad tributum in dicta Ladany exigi solitum intrare tenerentur. Item tributum in dicto[15]) oppido *Bors* exigi solitum esset ab antiquo, quicumque autem de possessione Lwk ac[16]) Kalna, in via Chakucha ad Dobnicha transirent, illi ad solutionem tributi in dicta[17]) Bors exigi soliti intrare tenerentur. Item quicunque de possessione Verebel predicta ex superiori parte videlicet a parte orientis versus Sanctum Benedictum transirent illi in dictam[18]) Bors pro solvendo tributo intrare non tenerentur. Item quicunque de possessione Malonyan versus Sarlo transirent, ad ipsum tributum de Bors intrare non tenerentur. Item omnes villici prescripti totius comitatus, qui pecunias lucri camere aut decimas in dictam Bors importarent, illi tributum solvere non tenerentur. Item in possessione *Zenthgurgh* similiter archiepiscopatus in fluvio Gron[19]) pontem preparasset, ubi etiam thelonium reciperetur,[20]) quod alias non fuisset. In

1) Telekinél „Et", a mi a szövegben hiányzik.
2) „Autem" Telekinél kimaradt, úgyszintén Fejérnél is.
3) Nem pedig „Velko Polya".
4) Telekinél „*de*" dicta *Z*arnocha.
5) A Telekinél közölt *non* a szövegben elmarad.
6) Nem pedig Solmos.
9) És nem „*Bakanya*".
8) Nem pedig mint Fejérnél és Telekinél „*de* dicta Solmos.
9) Nem pedig *Stubor*.
10) Telekinél csak *irent*.
11) A szövegben az *Et* elmarad.
12) Fejérnél és Telekinél *au*tem van és de „*possessione*" hiányzik.
13) Nem pedig Fegyuernek.
14) Nem pedig mint Telekinél Zentgyeorgy, vagy mint Fejérnél Szentgyörgy.
15) Telekinél in oppido Bors, a *dicto* elmaradt.
16) És nem Luk *et*.
17) Telekinél *dicta* kimaradt.
18) Nem pedig „ad dictum oppidum" Bors.
19) Nem Gran.
20) Telekinél acciperetur.

quorum omnium premissorum testimonium presentes literas nostras priuilegiales duximus concedendas. Datum decimo die congregacionis nostre predicte in loco memorato, anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo quarto. Nos itaque tenorem prescriptarum literarum antelati[1]) Nicolai de Gara palatini priuilegialium de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali[2]) presentibus literis nostris patentibus inseri et transcribi facientes; predicto domino nostro regi duximus concedendas, communi iusticia suadente. Datum Bude sexagesimo die octavarum festi beati Michaelis archangeli predictorum, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo septimo[3]).

[1]) Telekinél antefati.
[2]) Telekinél az aliquali kimaradt.
[3]) Telekinél a szórend suadente iusticia.

[Eredetije papiron Nagylucsei Orbán egri püspöknek vörös viaszba nyomott pecsétjének maradványával az Országos Levéltárban. Signaturája M. O. D. L. 11570.]